

VAN LEEM NAAR STEEN

20 JAAR ECOLOGISCH WONEN IN UTRECHT

Het Groene Dak is de eerste op ecologische grondslag gebouwde woonwijk in Voordorp, Utrecht. In 1993 trokken de huurders en kopers in hun ecohuizen. Twintig jaar later heeft dit prachtige verhalen opgeleverd opgeschreven door de bewoners. Zo is een document ontstaan van ecowonen op een dorpse manier ingeklemd tussen stad en snelweg. De verhalen wakkeren strijdbaarheid aan, inspireren tot duurzaam wonen en eigen initiatief. Soms ontlokt het een glimlach en brengt je mijmerend terug bij 'toen'. Het boek ademt pioniersgeest en laat vooral zien hoe een kleine groep mensen tot grootse daden in staat is.

HET GROENE DAK

VAN LEEM

20 JAAR ECOLOGISCH
WONEN IN UTRECHT

NAAR STEEN

Inhoud

	Voorwoord	4
	De geboorte van een boek	6
1993	Verhuizen	8
1994	Het Tuinhuis	12
1995	Het Ecologisch Experiment	16
1996	Poepsoap	20
1997	Kinderexplosie	24
1998	Het Borreluurtje	28
1999	De Dakdieren	32
2000	Leembouw	36
2001	Trots	40
2002	Uit je dak	44
2003	Feest	48
2004	Fijnhout en verf	54
2005	De tuin	58
2006	Onderdak	64
2007	Nieuwe lichting	70
2008	Voordorp en A27	74
2009	De krant	78
2010	Rondom de dorpspomp	82
2011	Kunststuk	86
2012	In memoriam	90
2013	Toekomstmuziek	94

Tjerk
Reijenga

Voorwoord

EEN ECOLOGISCH INITIATIEF IN DE STAD UTRECHT

Ergens in het voorjaar van 1989 kreeg ik bij BEAR Architecten in Gouda bezoek van Marijke van Zoelen. Zij sprak namens een klein groepje mensen die graag in Utrecht een ecologisch bouwproject wilden starten.

Enige tijd later was er op een locatie aan de Oude Gracht een eerste voorlichtingsavond waar men probeerde meer leden te werven. Het bericht stond in het Utrechts Nieuwsblad. Toevallig kwamen er die dag geen landelijke dagbladen uit en had het Utrechts Nieuwsblad een extra grote oplage. De avond was een groot succes en mensen moest bijna de toegang worden geweigerd.

Wat volgde was een haalbaarheidsonderzoek om de uitgangspunten en kosten te bepalen in opdracht van de Gemeente Utrecht. Gedurende de onderzoeksperiode werden er regelmatig avonden of weekenden belegd om over het programma te discussiëren. Het onderzoek werd gefinancierd door de afdeling Volkshuisvesting en Milieu van de gemeente en er was van die zijde ook veel medewerking. Met andere afdelingen liep het soms wat

moeizamer maar uiteindelijk werd er een 'Go' gegeven en een terrein in Voordorp aangeboden. Daarna startte het ontwerpproces voor 66 woningen, verdeeld over huur- en koopwoningen. Vele varianten passeerden het voetlicht en ook de vereniging met meer dan 100 leden wisselde van samenstelling in dit proces. Wat goed functioneerde waren de werkgroepen. Persoonlijk had ik vooral veel te maken met de werkgroep 'Steunbear'. Om de plannen te kunnen realiseren werd een ontwikkelaar (Woningbouwvereniging Prinses Juliana) en een aannemer (Geelen Bouw) gezocht en gevonden. Het was een intensief proces zowel voor de leden in de werkgroepen, die het werk naast hun dagelijkse werk deden, als voor ons bij BEAR Architecten. Het was ook een heel goed proces in de zin dat er tussen toekomstige bewoners en architect een sterke band ontstond. In het proces lieten de leden het zelden afweten. In het algemeen bleek ook dat Het Groene Dak haar huiswerk goed deed. Dat was niet altijd haalbaar bij andere leden binnen het bouwteam.

De ijver en de vasthoudendheid van de leden van Het Groene Dak heeft er toe geleid dat het project geslaagd is en dat veel van de ambities zijn gehaald. Daarmee is Het Groene Dak een voorbeeldproject voor Duurzame Ontwikkeling door middel van bewonersparticipatie geworden. De realisatie van het Tuinhuis was uiteindelijk de kroon op het project. Het project, dat vrijwel gelijk werd opgeleverd met een ander bekend project waar ik mee bezig was, De Kleine Aarde in Bostel, is vooral van belang geweest vanwege de schaal en de collectiviteit. Na Het Groene Dak volgden nog veel duurzame participatie-processen. Bij de kleinere projecten bleek het steeds moeilijk om de collectieve doelstellingen te halen. Vaak werden het projecten met individuele duurzame woningen. Positieve uitzonderingen zijn De Orangerie in Leiden -een proces dat nog voor Het Groene Dak startte en bijna veertien jaar later werd opgeleverd- en het project De Kersentuin van Jon Kristinsson in Leidsche Rijn. Wat doorlooptijd betreft is Het Groene Dak vrijwel binnen vijf jaar gerealiseerd. Een mooi resultaat dankzij de inspanningen van de leden van Het Groene Dak, de gemeente Utrecht, woningbouwvereniging Prinses Juliana, aannemer Geelen Bouw, BEAR Architecten en nog vele andere partijen die betrokken waren bij de realisatie, met name waar het de duurzame aspecten betrof.

Tjerk Reijenga, BEAR-iD - architect van Het Groene Dak - Shanghai januari 2013

De geboorte van een boek

Dit jubileumboek begon heel simpel met een idee en dit idee werd geboren onder de douche. Het zal wel iets met dat stromende water te maken hebben. Veel ideeën verdwijnen met het douchewater het afvoerputje weer in. Ze komen en gaan. Maar dit idee bleef hangen en kreeg vleugels in de realiteit.

Het was voorjaar 2012 en ik rekende uit dat Wick en ik hier volgend jaar alweer twintig jaar wonen. Maar niet alleen wij, Het Groene Dak zou in 2013 ook twintig jaar bestaan. Leuk, een feestje! Het idee borrelde op om iets tastbaars te maken, iets voor onszelf maar misschien ook om anderen te inspireren. Als eindredacteur van 't Groeiend Dak heb ik altijd erg van de duo-columns genoten. Twee bewoners gaan met elkaar in gesprek en doen ontboezemingen over en weer. Ze reflecteren op elkaar en de wereld om hen heen. Zou het niet leuk zijn om die persoonlijke columns te bundelen? Het waren er nog niet zoveel, maar het boek mocht ook best een boekje zijn.

Met een idee in Het Groene Dak kom je niet ver, als je niet eerst de KoGro passeert. We zijn niet bureaucratisch ingesteld maar er zijn wel bepaalde lijnen waarlangs de communicatie verloopt. KoGro is nog een afkorting uit de jaren tachtig, gespeld in tachtigerjaren jargon: 'Koördinatie Groep'. Zo zat ik op een avond in het tuinhuis mijn idee te vertellen bij een kopje thee aan vier andere mensen uit de KoGro. Het idee werd enthousiast ontvangen maar ook gelijk veel breder getrokken. Niet alleen de columnisten moesten aan het woord komen maar ook andere bewoners. Er was toch veel meer te vertellen. Vanaf dat

hoe een idee vleugels krijgt
en uitgroeit tot een boek met
twintig prachtige verhalen
over #ecowonen #jubileum
@hetgroenedak

moment ging het snel. Het idee kwam in aangepaste vorm op papier en op de ledenvergadering in het voorjaar van 2012 werd er opnieuw over gesproken. Ook hier werd instemmend geknikt. Er formeerde zich een groepje. In werkgroepjes zijn wij nog steeds heel goed. De werkgroep Jubileumboek (JuBo) zag het licht: Han Ellenbroek, Rhonda Spates, José van Gurp, Reitz Jonkman en Els Vegter. De werkgroep begon te vergaderen en lijnen uit te zetten. We benaderden zoveel mogelijk bewoners die we aan onderwerpen en jaartallen koppelden. Het boek zou beginnen in 1993 en eindigen in 2013. Het moest geen saaie geschiedschrijving worden, maar persoonlijke verhalen met anekdotes, een lach en een traan. De term 'human interest' viel zelfs.

Twintig jaar wonen in Het Groene Dak heeft twintig prachtige verhalen opgeleverd. Herinneringen van enthousiastelingen die hier al wonen vanaf het begin, nostalgische anekdotes van mensen die het project in de tachtiger jaren hebben opgestart, maar ook nieuwe bewoners komen aan het woord en houden een spiegel voor. Buren spreken zich uit over de 'sloddervos'-mentaliteit en verwaarloosde groenstroken hier en daar. Anderen verhalen over fruitvliegjes en zonnepanelen; over honden aan de lijn en zompige paden; over schimmels in het tuinhuis en tango-salons. De verhalen zijn voorzien van eigentijdse tweets die Marijke, de oprichter van Het Groene Dak erbij heeft gemaakt. Dit boek is een document van twintig jaar eco-wonen op een dorpse manier middenin de stad aan de drukste snelweg van Nederland. De verhalen wakkeren de strijdbaarheid aan, inspireren tot duurzaam wonen en ontlokken je soms een glimlach.

Veel plezier met Van Leem Naar Steen!

Els Vegter - bewoner sinds 1993 - eindredacteur 't Groeiend Dak

NAAR EEN NIEUW ONDERKOMEN

Verhuizen

Mijn oom Theo laat aan een vriendin van ons zien hoe je met sierpleister werkt. Marjan is een fervent doe-het-zelver en wilde dus graag komen helpen met ons nieuwe huis. Mijn oom is stukadoor geweest en kent alle fijne kneepjes van het vak. Verder lopen mijn moeder en haar zus rond, mijn tante Rieki, als de dames van de poetspolitie.

*Vele handen maken
licht werk*

Mijn vader en ik behangen, de ouders van José komen volgende week helpen evenals een ploegje vrienden. Maar deze week moet ook nog de vloer gelegd worden en geschuurd en gelakt.... Leuk zo 'n nieuw huis. Minder leuk is al dat geregeld en nog minder leuk is de stress van de tijdsplanning. Maar goed, we hebben niet voor niets zo veel tijd aan dit project besteed en we zijn ook erg blij met ons nieuwe huis. Ons eerste eigen huis. Het tevreden gevoel overheerst, dus we gaan vol goede moed verder. Het hout voor de vloer wordt gehaald in de buurt van Harmelen. Met de plaatselijke houthandel zijn afspraken gemaakt om voor een gunstige prijs vloerdelen te halen. Ze zijn gezaagd uit oude balken van een sloopproject in Rotterdam. Mooie planken, waar je aan kunt zien dat ze hergebruikt zijn. Thuis zaag ik, pas en meet ik. De lengtes zijn niet standaard dus het wordt een bont patroon. Schuren en lakken. De Aquamarijn lak droogt langzaam maar omdat ik het helemaal goed wil hebben, doe ik het wel volgens de gebruiksaanwijzing. Drie lagen met droogtijd ertussen; het kost me de hele week..

BEWAKING MET BABYFOON

Het weekend nadert en de tijd dringt. Er zijn hulpploegen ingeschakeld en die willen komen helpen verhuizen, dus het nieuwe huis moet in ieder geval een beetje op orde zijn. In ons oude huis stapelen de dozen zich op in de kamer en wordt het steeds minder leefbaar. Mijn schoonouders zijn een dag eerder al gearriveerd en zoeken een rustige slaapplek. Handig, want het nieuwe huis heeft volop ruimte en dan kunnen ze mooi een oogje in het zeil houden. Eén van de zorgen is namelijk dat de verwarmingsketel gestolen wordt. Dat schijnt in nieuwbouwhuizen schering en inslag te zijn: de laatste dag voor de oplevering wordt de ketel geplaatst. Er zijn mensen die dit in de gaten houden en dan 's avonds een rijtje langs gaan om de tweedehands-markt in ketels van nieuwe exemplaren te voorzien. Aan deze vorm van handel willen we echt niet meedoen, dus staat er al een paar weken een babyfoon op zolder, waarmee we kunnen horen of er in het nieuwe huis geen rare activiteiten plaats vinden. Dat kan omdat we maar een paar huizen verder wonen in dezelfde straat, op nummer 27. Ons nieuwe huis heeft nummer 47 gekregen. Het nadeel van de babyfoon is dat onze nachtrust niet ongestoord verloopt. We worden wakker van ieder kraakje en luisteren dan ingespannen of we inbreekgeluiden horen. Dan zijn schoonouders die in het huis slapen een betere manier van bewaking. Als de dag van de verhuizing aanbreekt, komen twee gebroken schoonouders voor het ontbijt het huis in. Ze hebben geen oog dicht gedaan omdat ze wakker hebben gelegen van een feest bij Hercules. De hele nacht muziek. Later bleek het niet een feest te zijn, maar een andere manier om inbrekers buiten de deur te houden. Buurman Han had de hele nacht muziek opgezet om de schijn op te houden dat hij de hele nacht doorklusterde en dus in huis bezig was. Arme schoonouders.

FLUITJE VAN EEN CENT

De verhuizing loopt best goed. Er komen steeds meer familie en vrienden binnendruppelen en langzaam aan komt er een stroom op gang van mensen die af en aan lopen met dozen en losse spullen. Vanuit ons oude huis hebben we uitzicht op de bouwplaats van de Pablo Nerudastraat. Hier hebben we gezien hoe de oude clubgebouwen van Hercules die daar eerst stonden, gesloopt werden. Daarna kwamen grote graafmachines en bulldozers om de grond op te hogen en te egaliseren. In diezelfde tijd werd er in ons eigen Groene Dak gebouwd. Wij horen

*De eerste
woningen
opgeleverd*

verhuizen is hoe dan ook **#stress** na
alles inpakken en een flinke dag sjou-
wen 's avonds tevree in het nieuwe
huis de chinees laten komen **#smullen**
#verhuizing

@hetgroenedak

*Hoogste
punt bereikt*

bij de eerste vijf opgeleverde huizen, dus ook bij ons is nog volop bouw-activiteit. Bij de bouw van de Pablo zien we een 'platte bak' staan. Een groot ding met vier wielen, stevig, zwaar en log. Deze kunnen we mooi als verhuishagen gebruiken. Met een klein steekwagentje gaan spullen zoals de koelkast over. Het leek zo makkelijk: we wonen op nummer 27 en verhuizen naar nummer 47. Wat is er dan handiger dan een paar keer op en neer lopen en intussen spullen meenemen? De verhuizing was in mijn hoofd een fluitje van een cent. Nu weet ik dat de afstand bij een verhuizing, hoe klein of groot deze ook is, in wezen niet uitmaakt. Het was veel handiger geweest om alle spullen in dozen te doen. Het was zelfs handiger geweest om een verhuishagen of busje te gebruiken. Met een platte bak duwen en sjouwen is echt niet handig! Vooral niet omdat de weg nog niet helemaal is bestraat. Ook met het op en neer lopen gaan een hoop kilometers verloren omdat onze handen nu eenmaal maar een paar spullen kunnen dragen. En dan de coördinatie. Wie neemt wat mee en waar moet het heen? Mijn schoonvader laat een onuitwisbare indruk achter op Thomas en Martin. Zij zien hem de hele dag stug op en neer lopen met het steekwagentje. Dat is volgens hem veel makkelijker dan alles eerst op de wagen te laden. Van dat idee is hij echt niet af te brengen. 's Avonds is alles achter de rug. We hebben het meeste overgebracht. We eten in het nieuwe huis waar iedereen moe maar tevreden is. Het oude huis oogt smerig en uitgewoond. Het nieuwe is strak, helder en vol dozen en spullen die nog niet op hun plek staan. Maar de eettafel staat. We laten de Chinees van de Biltstraat komen met eten. Gelukkig weet die ons nieuwe huis goed te vinden want hij vertelt me dat hij ook in Voordorp komt wonen. Als het eerste geknoei eten op de vloer valt, ben ik blij dat ik zo zorgvuldig ben geweest met het lakken. Als we 's avonds in bed liggen, is het duidelijk dat Han nog niet is verhuisd. We slapen prima met onze oordopjes in.

Ton Buil - bewoner vanaf 1993 - tuingroep

De paal die
het dakspant
draagt

Het Tuinhuis

SAMEN BOUWEN AAN
EEN GEMEENSCHAPPELIJK ONDERKOMEN

'En dan bouwen we meteen een huisje voor ons allen waar we in de winter knus bij elkaar kunnen kruipen en 's zomers in de zon. We eten samen een verantwoord hapje, zingen een lied, doen een dansje, drinken een glas. En vergaderen! Daar zijn we goed in! En een leuke cursus shiatsu of salsa!'

Dat was een van onze idealen en dromen in de beginperiode: een ontmoetingsplaats. Maar we wilden meer. We wilden het experiment, ook in de bouw. *'Alles moet eco zijn: het hout, het dak, de muren en ook de plee. Vergeet de maatschappelijke relevantie niet: als 't af is, nodigen we de hele wereld in ons huisje en laten we zien hoe 't ook kan! Aan de slag, anders komt het er niet van!'*

BERG STRO

Veel van wat we in de woningen van Het Groene Dak aan ecologische maatregelen wilden, is weg bezuinigd. De muren werden gewoon van steentjes, geen grasdaken. Op oerschetsen van Het Groene Dak is het een groene weelde, de hangende tuinen van Babylon zijn er niets bij. Dus gaan we kijken naar wat er in het tuinhuis wel mogelijk is, zoals muren van stroleem, een grasdak en composttoilet, kozijnen en ramen van grenen hout, behandelen met boorzout en de afwerking moest met milieuvriendelijke verf.

Maar nu de praktijk van de bouw van een tuinhuis. Een extraatje 'dat even meegenomen werd in de bouw'. De werkelijkheid blijkt weerbarstig. Er komen vele vragen op: hoe gaat het huis er uitzien? Doen we meteen een paar werkplaatsen erbij? En waar? In de noordoosthoek? Komt het middenin de tuin? Na wat gesteggel komt het tuinhuis middenin de tuin. Dat is de goede plek: niet anoniem weggestopt maar parmantig in 't zicht: dit is Het Groene Dak. Maar is de bouw haalbaar? Hoe moet het met de financiering? Hoe leer je trouwens ecologisch

Houtskelet van het Tuinhuis

bouwen? Op een dag in 1993 is het toch zover. De aannemer van Het Groene Dak heeft de palen en fundering al in de bouw meegenomen. Vervolgens gaan we onder de bezielende leiding van bouwheer Marcel Doornweerd aan de slag. Hij zal er zijn eerste grijze haren aan overhouden. Dag in, dag uit zie je nijvere mieren, ze doen allemaal mee, sjouwen, zagen, hameren, schroeven en boren. En op een dag staat het skelet van hout prominent in de tuin, toen nog een kale vlakte. Ondertussen zijn een paar 'houtwormen' de kozijnen, ramen en deuren aan het maken. Nu nog even het dak, wat gras erop en wat leem in de muren. Er verschijnt een enorme berg stro naast het tuinhuis, veel meer dan we nodig hebben. Dat is hartstikke leuk voor het jonge grut. Ze hebben het er nu nog over. We gaan bouwen met leem en de leemcursus gaat van start, met veel vrijwilligers. Niet alleen van binnen de vereniging maar ook van buiten. Er wordt hard gewerkt, daarna nog even stukadoren, de plee erin, de bar en de plintjes, klaar!

PUZZELVRAGEN

Zo dachten we. De werkelijkheid blijkt minder simpel. Er gaat veel meer tijd, arbeid, denkwerk en 'uitvinderij' in zitten dan gedacht. Hoe conserveer je bijvoorbeeld hout? We gebruikten naaldhout wat toen nog niet FSC verkrijgbaar was. Balkkoppen en muurplaten werden behandeld met boorzout en impregneerolie. De kozijnen werden afgewerkt met boorzout en milieuvriendelijke verf. Alle stro en leem moest met kruiwagens van de straat naar het tuinhuis worden gekruid. De goede verhouding leem en stro bleek ook lastig. 't Leek wel een zwijnenstal toen er mee gewerkt werd. Leembouw is zeer arbeidsintensief en stelt je voor puzzelvragen. Hoe bouw je een goede harde waterdichte stuclaag op de zachte leem? Aan de zuidwesthoek, de meest natte kant, donderde die er ook weer af. Dat was opnieuw extra werk. En hoe zit een grasdak in elkaar? De enorme dakliggers hebben we er maar niet zelf in getild, daar kwam een kraanwagen voor.

Alleen door heel veel zelfwerkzaamheid is alles mogelijk gebleken. Geld was een heet hangijzer! 't Valt wat duurder uit dan verwacht. In oude notulen wordt ergens een bedrag genoemd van 70.000 gulden ('daar kun je wel wat voor bouwen'). Uiteindelijk wordt het bedrag bijna drie maal zoveel. Waar geen geld is, bleek er toch ineens geld. Geen tovenarij, wel een hoop werk, tijd en energie. Fondsenwerving, subsidies, giften en leningen van vrienden en familie die het tuinhuis een goed

als nijvere mieren bouwen we aan ons tuinhuis;
sjouwen, zagen, hameren, schroeven, boren, kruien,
stampen, mengen. ook de muren en vloer van
#stroleem #groengrasdak

@hetgroenedak

hart toedragen. Waarvoor dank! Zo komt er in het voorjaar van 1994 de feestelijke opening. Met een drankje en een hapje, wat niet iedereen goed bekomt; een kleine uitbraak van buikloop is het gevolg. Maar ach, in Het Groene Dak zijn we wel gewend aan vervelende, kleine organismen, fruitvliegjes, zwammen en wat er verder rondzwerft. De kozijnen hebben die twintig jaar goed doorstaan. Wat voor verf er tegenwoordig op wordt gesmeerd, weet ik eigenlijk niet. Dat weet Wick die het jaar 2004 beschrijft. Het Grasdak doet het nog prima en mooi! Het com-posttoilet is er al vrij snel uitgegoot. Vliegjes en meur. En de leem? Dat is een verhaal apart.

LEEMSCHIMMEL

September 1999 komen er verontrustende berichten van onder de vloer. Er zit een zwammetje in de balken. Heel veel zwammen in de balken! En in de muren ook! Wat te doen? De boel laten? Dan zijn we ons huisje kwijt. Herstel? Gelukkig blijkt dat mogelijk, want zonder tuinhuis is Het Groene Dak, Het Groene Dak niet. Het verhaal van Maarten gaat dieper in op de afbraak en het herstel van het tuinhuis in het jaar 2000.

Graszoden voor het Tuinhuis dak

ONTMOETINGSPLAATS

Het Groene Dak zonder Tuinhuis kan ik me moeilijk voorstellen, een lege plek in de tuin. Als we het ergens tussen de huizen weggestopt hadden, zou het minder goed hebben uitgepakt. Nu is het echt het centrum van Het Groene Dak. We zijn hier komen wonen vanuit het idee van ecologisch bouwen, wonen en samen leven. De één is daar wat meer mee bezig dan de ander. Het is wat meer geworden dan dat alleen. Ook iets meer dan een knus dorpje rond een dorpspomp. Ik vind het bijzonder dat mensen met allemaal verschillende ideeën, manieren van leven en met hun eigenaardigheden, toch samen een gemeenschap vormen, al is er weleens gedonder. Dat er zorg en aandacht is voor elkaar. Het Tuinhuis als ontmoetingsplaats is daar belangrijk in geweest en is dat nog steeds.

Jan van Douwen - bewoner sinds 1993 - medebouwer Tuinhuis

KLAAR VOOR EEN NIEUWE SPRONG?

Het Ecologisch Experiment

Bij ons sociaal-ecologisch dorpje Het Groene Dak horen natuurlijk allerlei ecologische voorzieningen.

Bij de bouw zijn een aantal bekende en bewezen technieken toegepast: dubbel glas, grote ramen aan de zuidkant, etc. Toen indrukwekkend, nu levert dat niet meer dan energielabel B op. Maar dat is gunstig als je het wat breder ziet; het geeft aan dat de technische ontwikkelingen gewoon zijn doorgegaan en toegepast. Maar er waren twintig jaar geleden ook meer experimentele zaken, die maar in een paar huizen zijn uitgetoetst. Gelukkig, want er zijn pioniers nodig om zoekend iets te doen, wat dan gaandeweg verbeterd en zo toegankelijk wordt voor een breder publiek. Is dat gelukt? Laten we eens kijken naar: omgaan met regenwater; zonnecollectoren en zonnepanelen.

GEbruik VAN REGENWATER

Het regenwater van bijna alle huizen wordt naar de vijver geleid. Bij de cluster-woningen (SB 51 t/m 95) is dit anders geregeld. Daar wordt het regenwater opgevangen, gefilterd in ondergrondse grindbakken en opgeslagen in twee watertanks van ieder 5000 liter. In de beginjaren werd dit water ook in de wasmachines gebruikt, maar momenteel is het alleen spoelwater voor de wc's. Werkt het? Wat kost het? Wat levert het op? Nou, meestal werkt het maar het kost aandacht, tijd en extra elektriciteit. Elektriciteit - voor de pomp die het water vanuit de kelders omhoog moet pompen is elektriciteit nodig. Aandacht - er kan wel eens wat mis gaan. Versleten onderdelen of een dichtgeslibde filter-grindbak. Dan bereikt het regenwater de opvangbak niet meer en wordt de watertank aangevuld met drinkwater wat niet de bedoeling is. Tijd - dat is nodig om alles in de gaten én op orde te houden. Michel Post - en momenteel Michel Alexander - houdt de installatie in de gaten en ik meet het regen- en drinkwaterverbruik. Af en toe ga ik de waterkelder in. Het is een steil en rottig trapje. Ik baan mij een weg tussen de spinwebben door en ga de watermeters langs. Ook moet de waterbak af en toe schoongemaakt worden. Door de jaren heen groeien daar wat algen in: De Groene Bak. Afgelopen jaren moest het grindfilter een paar keer schoongemaakt worden. Met emmertjes moesten we het grind eruit halen. 'Niet te vol, dat wordt me te zwaar!!!' De boel schoonspoelen en alles weer terugstorten. Ja, dat is wel een mooi samenwerkingsklusje in onze vier clusters waarbij we nat worden van het water maar ook van het zweet. Er zijn trouwens wel plannen om dit filtersysteem wat meer onderhoudsvriendelijk te maken. We denken aan een extra bezinkbak.

DE CIJFERS

Goed, wat cijfers want meten is weten. Hoeveel drinkwater wordt er bespaard en hoeveel elektriciteit kost het? Totaal is er door die twee watertanks zo'n 4.000 m³ water gestroomd, dat is vier miljoen liter water! Even visueel: dat is ongeveer het volume van de cluster-woningen SB 51-95 samen! Waarvan 600 m³, dat is 15%, drinkwater. In geld uitgedrukt is er een winst aan uitgespaard drinkwater van € 4.250. De extra kosten van de elektriciteit van de pomp zijn € 736. Niet gek, toch? En na twintig jaar werkt het systeem nog steeds prima, op de recente perikelen met de grindkelders na.

ZONNECOLLECTOREN

In beide B-clusters zijn zonnecollectoren geïnstalleerd. In essentie zijn dit zwarte platen op het dak waar water doorstroomt. De zon verwarmt het water, dat vervolgens gebruikt wordt voor douchen of een hotfill-wasmachine. Uiteraard werkt dit in de winter wat minder maar toch: prima! Er zijn hier meerdere zonnecollectoren die stilte hun goede werk doen: heet water in de zomer, minstens warm water in de winter. Onderhoudsarm, al was er bij SB 51-61 wel eentje door omstandigheden anderhalf jaar uit de roulatie. Maar normaal gesproken: vlekkeloos!

ZONNEPANELEN

Tja, zonnepanelen, die hadden we nog niet twintig jaar geleden. De eerste kwamen in 2001. Het was een actie van REMU: acht panelen voor honderd gulden! Een buitenkansje. Er kwamen er vier bij Ton en José en acht panelen bij Michel Alexander in het cluster (SB 63-73). In 2003 was er een snelle actie om van de laatste energiepremie te kunnen

Klaar voor de afwerking met leemstuc

Het produceren van het stroleem

gebruik van regenwater om toiletten door te spoelen bespaart drinkwater. doen we al 20 jaar! goed voor #milieu en #portemonnee #groenegewoonte

@hetgroenedak

profiteren. Bij een aanschafprijs van een dikke € 3.000 per persoon, was het toch wel spannend of die subsidie rond zou komen. Maar goed, er werden toch door de Michel's (duo Alexander & Post) 28 zonnepanelen gelegd bij SB 63-73 en ook bij SB 85-95 kwamen er 24 te liggen. En gelukkig kwamen de subsidies ook en zo waren ze praktisch gratis. Intussen zijn er door de jaren heen nog veel panelen bijgekomen, zowel op de koop- als de huurhuizen. Een snelle inventarisatie: op drie van de vier clusters liggen zonnepanelen en op ongeveer eenderde van de andere huizen. Op schuurtjes liggen nog geen panelen. Op achttien mooie, zuid-gerichte daken liggen dus nog geen zonnepanelen, ondanks dat de aanschaf zichzelf terugverdient.

NIEUWE SPRONG

En werkt het? Jazeker, prima! Bij ons in het cluster hebben alle panelen vergelijkbare opbrengsten. In ons huishouden van twee personen hebben we vier panelen die sinds 2003 vrij constant voor bijna tweederde van ons elektriciteitsverbruik zorgen. Dat scheelt 180 euro per jaar. Ook in de wintermaanden gaat het door: in december en januari nog 30% levering van de topmaanden juli en augustus. Als je deze panelen nu zou aanschaffen, kost dat nog maar zo'n 1.000 euro. De terugverdientijd is zes jaar en dan, door fabrieksgarantie, nog negentien jaar bijna gratis stroom! Ook bij Portaal is er nu beweging. Als je wilt overgaan tot aanschaf, ondersteunen ze financieel en in de toekomst bemiddelen ze misschien ook bij vertrek en overdoen aan een nieuwe huurder. Wat kunnen we leren van deze experimenten? Sommige vergen wat onderhoud of aandacht, maar verder werkt het als een speer. Maar de kneep lijkt te zitten in het beginnen, de aanleg. Daar was twintig jaar geleden natuurlijk een goede aanleiding voor. Kunnen we dit jubileumjaar gebruiken voor een nieuwe sprong? Naar een A-label misschien?

Frans Merks - bewoner sinds januari 1998 - barkeeper - lid huurderscommissie - meteropnemer

Poepsoap

HET BEGIN EN EINDE
VAN DE COMPOSTTOILETTEN

1996

Toen we begonnen met lijstjes maken van wat we allemaal aan ecologische maatregelen in onze toekomstige huizen wilden realiseren, wilden we álles.

Grasdaken, zonneboilers, gevels en kozijnen van Europees hout, natuurverf, stroleem én composttoiletten. Dat laatste was nog nergens in Nederland op grote schaal gedaan, terwijl de voordelen overduidelijk zijn: geen aansluiting op het riool, je eigen poep en je groenteafval worden omgezet in compost voor je eigen moestuin. Nul spoelwater, wat wil je nog meer? Toen er financieel bekibbeld moest worden, hebben we als thema voor Het Groene Dak 'water' gekozen. Houten huizen bestonden immers al in Den Bosch en grasdaken lagen al in Haarlem. In alle woningen zouden composttoiletten komen, maar toen er nog meer bezuinigd moest worden, bleven er slechts vier composttoiletten over: twee grote al lang bekende Zweedse dingen in de kelders bij de B-clusters en twee nog niet uitontwikkelde compact-composteurs (CC) in het tuinhuis en in een C-cluster. De B-clusters, waar ik woon kregen ook nog de experimentele grijswaterzuivering waar subsidiegevers op projectniveau niet aanwilden.

DE WERKING VAN EEN COMPOSTTOILET

Eerst gooi je er wat startcompost in met de juiste bacteriën en zo. De overige vulling is eenvoudig, want groenteafval heb je altijd, poepen gaat helemaal vanzelf en de compostering vervolgens ook. Dat zei de theorie en zeiden ook de fabrikanten. Het vullen van de CC in het tuinhuis liet te wensen over, daar kwam geen groenteafval bij. De CC in de C-cluster produceerde daarentegen prachtige compost die we bij een rondleiding trots lieten zien. De hele wereld is bij ons langs geweest. In de grote composteurs echter, gebeurde van alles, behalve het produ-

experiment **#zonderriool** na zes jaar gestopt.
spectaculair einde **#composttoilet** voor bewoners
te bewerkelijk en er kwam geen compost uit! **#fail**
@hetgroenedak

ceren van compost. Er was wel een fabuleuze productie van vliegjes, minstens vier soorten met rode oogjes, duizenden per dag en nog wat piepkleine zwarte beestjes waarvan ik nu denk dat het wespjes waren, parasietjes op de eitjes van fruitvliegen. Ook de CC was goed in vliegjes. Veel spinnen leefden weer van de vliegjes en we hadden de derde locatie in het land van de strekpoot, een mooie hooiwagen die van afval leeft. Buikje rond dus. We probeerden van alles om het composteringsproces op gang te krijgen, nieuwe startcompost, extra stro toevoegen en zelfs wormen. En vaak de zaak omscheppen, waarbij bleek dat het luikje van de grote bak ergonomisch super waardeloos was ontworpen. Sommigen konden het wel en anderen konden het totaal niet opbrengen om door dat luikje met een hooivork een taaie ingeklonken brei om te scheppen. Daarna moest de brei naar buiten om in een groene bak verder te composteren. Na een jaar kreeg je er wel mooie compost van. Maar het idealisme van eerstgenoemden over milieuprojecten (enorme waterbesparing, de kringlopen sluiten) bleek tenslotte ook eindig, na zes jaar. De CC's waren toen al weg door de overlast van vliegjes en wij dachten die grote Zweedse composttoiletten vlot te kunnen vervangen door waterzuinige toiletten.

POEPLINK!

Maar dat gaat zomaar niet! Dat betekent vergaderen met woningbouwcorporatie Juliana. Vervolgens opnieuw vergaderen met de intussen tot Amnis gefuseerde corporatie. Niet echt goedkoop, met interim-managers, vrij hoge ambtenaren, afvaldeskundigen en nog meer mensen. Deze deskundigen blijken heel goed te zijn in niet luisteren. Wij waarschuwen heel wat keren dat het niet zomaar zal lukken om de reservoirs leeg te zuigen. Toch komt dinsdagochtend 14 november 2000 om zeven uur 's ochtends een grote wagen langs. Gemoedelijke mannen werpen een slang uit, drukken op een knop en...natuurlijk: niets! Een uur later: nog niets! Een van de mannen gaat om de smurrie wat losser te maken in de hoop staan prikken. Hij wordt enigszins onwel. Zijn collega's schrikken en doen een meting: de methaangasmeter slaat helemaal uit!

De brandweer wordt erbij gehaald. Later ook nog de milieupolitie. Er wordt overlegd. We vangen flarden op over bewoners evacueren en de straat, nee een deel van de wijk afzetten. Wij lachen, maar ze menen het! Na een bericht van Amnis over 'uit voorzorg woningen ontruimen' krijgt de pers er lucht van. Wil je de kranten halen, doe iets met poep! Natuurlijk is er één krant die als eerste dit nieuwtje oppakt. De kop luidt: 'Gevaar voor ontploffing in eco-woningen Utrecht.' In dikke gedrukte chocoladeletters kopt de Telegraaf: 'Het experiment, waarvoor overheidssubsidie werd ontvangen, flopte vanaf het begin.' De Volkskrant volgt met: 'In witte pakken de poep en gift te lijf'. Het UN vindt het wel iets voor een mooie kleurenfoto plus een artikel op de voorpagina: 'Poeplink klusje in Utrecht'. Vervolgens komt de stads-tv en volgen de media elkaar op. Woensdag 29 november 2000 is de grote dag. Wij moeten het huis uit, de straat wordt afgezet en om zeven uur 's ochtends rijdt wagen 04 van de politie voor. Er is sprake van compostbomalarm. Een paar grote vrachtwagens komen aangereden en voor de zekerheid worden de ontploffingsgevaarlijke gassen nog even gemeten. Bijna niets. Zeiden we toch? Sneller dan gepland zijn de al half gesloopte bakken leeg geslobberd. Wij moeten daarna nog een hele tijd buiten op een noodplee onze behoefte doen totdat nieuwe toiletten zijn aangelegd en wij weer gewone mensen zijn geworden. Zo eindigde ons experiment met al lang bestaande composttoiletten, waarvan we dachten dat ze het prima zouden doen.

WATERZUIVERING!

Naast composttoiletten zijn we binnen het thema water bij Het Groene Dak ook met grijswaterzuivering gaan experimenteren. In de ene B-cluster bestond de laatste fase van de zuivering uit een vloeiakas. Dat is een aan het huis gebouwde plantenkas waar planten de restjes voedingsstoffen uit het water goed kunnen gebruiken. De waterproductie bleek jaren later, bij wisseling van bewoners, echter groter dan dat wat de kas aankon. Het werd moerassig en dus niet zo geschikt voor bijvoorbeeld tomatenteelt. Het experiment werd na een aantal jaren gestopt. Bij de cluster langs de snelweg is de laatste fase van zuivering een helofytenfilter waar het omgekeerde het geval is: uit veiligheid is dat filter zó groot bemeten dat het geen moeras wordt. De zuivering werkt hier al bijna twee decennia fantastisch.

Weia Reinoud - bewoner sinds 1989 - voorzitter - werkgroep krant - architectkeuze - baksteenkeuze

Kelder met composteur

Helofytenfilter in aanleg

Hotfill wasmachine

AAN DE LOPENDE BAND WERDEN VROUWEN ZWANGER

Kinderexplosie

Het Groene Dak was al kinderrijk maar in 1997 bereikte dat een hoogtepunt toen vier vrouwen in blijde verwachting waren en ook allemaal van hun eerste. Het was een ware babyboom. Sonja, Els en Irene liepen in het voorjaar van 1997 met een dikke, ronde buik. Ilse en Ruben gingen hun kleine Lusha halen uit Columbia. Zij werd geadopteerd en het zusje van Yuri. De moeders en vaders gingen bij elkaar op kraambezoek toen Thijs, Rik en Dille werden geboren. Alle partijtjes werden over en weer bezocht. Het waren allemaal voorjaars- en zomerkindjes zodat de feestjes vaak buiten konden. Met pannenkoeken of slagroomtaart.

wat een feest, drie zwangere
buiken en een nieuw kindje uit
#columbia #kraamfeest
#beschuitmetmuisjes

@hetgroenedak

De tuin als kinderspeel-
plaats

Els Vegter - bewoner sinds 1993 - inrichtingscommissie - eindredactie 't Groeiend Dak

1998

DE VRIJDAGMIDDAGBORREL IN HET TUINHUIS

Het Borreluurtje

In veel bedrijven wordt de week afgesloten met een borrel op vrijdag. In Het Groene Dak daarentegen markeert de borrel op vrijdag het begin van het weekend. Koos en Michel namen het initiatief voor deze borrel na de opening van het tuinhuis in 1993. Al gauw vormde zich een groepje barkeepers die afwisselend, een keer per maand, bardienst doen.

In het begin waren er twee barkeepers omdat de bar goed werd bezocht. Om vijf uur ging die open en stipt om zeven uur ging de bar weer dicht. Iedereen, bewoners en hun gasten, was welkom. De inkoop van drank en hapjes werd gedaan bij de Santekraam, een natuurvoedingswinkel aan de Oude gracht. Dien was daar toentertijd werkzaam. Zij was eerst lid van de beheergroep maar maakte tien jaar geleden de overstap naar de bargroep. Nu koopt Dien in bij een groothandel in ecologische levensmiddelen en een grootgrutter van Nederland.

TOEGEWIJDE BARKEEPERS

De drankvoorraad stond in het begin in het tuinhuis in de koelkast en een van de keukenkastjes. Hoewel er een slot op zat, kon niet voorkomen worden dat er af en toe een fles drank verdween. Uiteindelijk is er in een opslag een tweede koelkast geplaatst en staat de voorraad bij een van de bewoners in de schuur. De kas stond bij Michel en Koos en werd telkens met de sleutel door de barkeeper opgehaald. Later kregen

de barkeepers een eigen sleutelbos en is de kas naar Annemiek van de beheergroep gegaan. Gijs was een van onze bijzondere barkeepers. Hij was altijd stipt op tijd en vulde meteen het barbriefje in met de namen van de bezoekers. Op dit briefje werd geturfd wat een ieder genoten had. Hij schonk de drank in, noteerde het verbruik en ruimde de boel weer op. De uitvoering van zijn taak nam hij heel serieus. Alleen de betaling liet hij graag over aan zijn collega-barkeeper. Een van de leuke kanten van de bar is de muziek. Elke barkeeper verzorgt naast de drank ook de muziek. Telkens kunnen de bezoekers genieten van een heel afwisselend repertoire met verrassende keuzes.

WEL EN WEE

Na achttien jaar functioneert de bar nog steeds, nagenoeg onveranderd qua opzet. Alleen komt men nu rond zessen en draait er nog maar één barkeeper de bar. De bar bedruipt zichzelf. In feite betalen de bewoners voor hun eigen drank, alleen de inkoop is centraal geregeld. De bargroep heeft zes trouwe barkeepers, waarvan sommigen nog van het eerste uur. Ook onder de bezoekers zijn een aantal trouwe gasten die al die jaren regelmatig komen. Er hangt altijd een gemoedelijke sfeer. Nieuwtjes worden uitgewisseld, wel en wee gedeeld, de vakantiefoto's doen de ronde. Actuele zaken rond milieu, verbreding van de snelweg, politiek, kunst, film en literatuur zijn favoriete gespreksthema's. Zelfs als er geen barkeeper aanwezig is door ziekte of calamiteit, gaat de bar gewoon door. Een bezoeker neemt als vanzelfsprekend de rol van barkeeper op zich. En er is altijd wel iemand met de sleutel van de drankopslag.

BIJZONDERE BAR

Tijdens de verbouwing van het tuinhuis, die een jaar duurde, is de bar gewoon doorgedaan. Wisselend in een van de huiskamers van de leden van de bargroep. Door de jaren heen organiseerde de bargroep goedbezochte themabars, waaronder een spirituele bar met tarotkaarten en handlezen, gedrapeerde doeken, sfeervol kaarslicht en de geur van etherische oliën. Ook was er eens een ijsproeverij met een keur aan soorten ijs. Met Sinterklaas, oud en nieuw of kerst wordt de bar thematisch aangekleed met chocolademelk, kruidnootjes, kerstkransjes, oliebolletjes en champagne. Af en toe is er een spontane bar zoals bij het wereldkampioenschap voetballen. Dan kijken we in oranje shirts samen

Even bijpraten

De bargroep

elke vrijdagmiddag is het groene dak café open #ecochips en dat al twintig jaar lang. hoera het is weekend. #baropen #welkom

@hetgroenedak

naar een wedstrijd onder het genot van oranje tompoezen en drankjes. De zomer trekt de meeste barbezoekers. Deels doordat de bewoners dan meer buiten zijn en daardoor de drempel om aan te schuiven laag is. Deels omdat we, als het weer het toelaat, lekker buiten genieten op ons terras van de avondzon, ook al daalt de temperatuur in het najaar flink.

PROEVERIJEN

Ondanks de hechte band tussen de bewoners is er altijd ruimte voor nieuwe bezoekers van de bar. Nieuwe bewoners worden liefdevol opgenomen en voelen zich snel thuis en welkom. Ruzie of conflicten zijn er nagenoeg niet. Er hangt een ontspannen, vaak vrolijke, sfeer. Wel zijn er af en toe verhitte discussies over hekken, kamp, kinderen, paden, tuin en vijver. Onderdeel zijn van een gemeenschap betekent ook verantwoording nemen voor je omgeving. De ideeën over hoe dat dan vormgegeven moet worden, lopen wel eens uiteen. In sociaal opzicht functioneert de bar als een verlengde huiskamer. Veel bezoekers kennen elkaar al twintig jaar. Af en toe wordt er een diner geserveerd tijdens een verlengde bar. Alle barkeepers koken dan een onderdeel van een maaltijd en de gasten worden onthaald op bijzondere gerechten. Regelmatig organiseert de bar proeverijen met ecologisch bier, sap, chips of wijn. Is het misschien lekker(der) dan wat we hebben? De wijn, die eerst uit statiegeldflessen geschonken werd, is ondertussen een eenmalige recyclefles met alu-schroefdoop geworden. De smaak is enorm verbeterd in twintig jaar. De enigszins muffe ecologische chips uit het noorden van het land komen nu uit het zonovergoten Spanje. De kracht van de vrijdagmiddagbar zit hem in de ongedwongen sfeer en het huiskamergevoel. Laten we deze traditie nog lang in ere houden!

Han Ellenbroek - bewoners sinds 1993 - bargroep - kagro • Dien van Strien - bewoner sinds 1993 - krantgroep - bargroep • Michel Alexander - bewoner sinds 1993 - beheergroep

De dakdieren

FLORA EN FAUNA IN DE GROENE BINNENTUIN

In de binnentuin van ons Groene Dak komt wilde fauna voor. Wild in de zin van 'ze worden niet gehouden'. Maar er wordt wel ván ze gehouden. Vaak vol overgave. Soms met mate, dat beken ik onmiddellijk. Ik zou alle tot nu toe opgemerkte dieren kunnen opsommen. Van dansmug tot dambordvlieg, van egel tot eekhoorn, van huismoeder tot hoornzakdrager, van tuinfluiters tot tiftjaf. Dat doe ik niet. Ik ga me beperken tot een paar vertegenwoordigers van onze belangrijkste biotopen.

Bij de pioniersfase horen andere dieren dan in een volgende fase. Neem de vijver, die werd in 1993 gegraven en begon als een kale plas. Niks te beleven, denk je dan. Dat valt toch mee. Zo'n bak water is ideaal voor libellen-pioniers, die geen last willen hebben van soortgenoten. Half mei 1995 vond ik elf larvenhuidjes van de platbuik, een middelgrote libel. Blijkbaar had een vrouwtje in 1994 de vijver ontdekt en eitjes afgezet. De daaruit gekropen larven hadden zich tegoe gedaan aan muggenlarven en andere leventjes, waarna ze goed doorvoed konden overwinteren. In het voorjaar waren ze uit de vijver gelopen, hadden zich uit hun larvenhuid gewurmd waarna ze op de wieken gingen en wij ze konden bewonderen. De jaren daarna begonnen de oever- en waterplanten te floreren. Op die combinatie van open water met veel planten kwamen andere libellen af, zoals glassnijder, vroege glazenmaker en grote keizerlibel. Jarenlang, nu ook nog, genieten we van die kleine blauwe met zwarte naaldjes, namelijk azuurwaterjuffer en variabele waterjuffer. De vijver groeide verder dicht met riet en lisdodde en nu zie je niet veel libellen meer. Zo gaat dat in de natuur. Begin 2012 is de vijver rigoureuze uitgebaggerd. De cyclus met de daarbij behorende libellenfauna kan dus opnieuw beginnen.

Spreeuwen in een gierzwaluwkast

Gewoon vogeltje

PADDEN OP PAD

Het is een van de eerste zachte voorjaarsavonden. Plotseling zie je vanuit je ooghoek naast je voeten iets hippen op de gravier d'or paden van het binnenterrein. Daar hipt er nog een en nog een en twee boven op elkaar. Padden, die op weg zijn vanuit hun holen in de tuinen naar de sloot vlak buiten ons project. Uitkijken geblazen. Vooral voor hen. Als ze eenmaal uit onze binnentuin, via de stoep, de weg naar de sloot willen oversteken dreigt gevaar. Oeps, die langskomende auto's! Jaarlijks sneuvelen er tientallen padden en kikkers tijdens de voorjaars-trek. Behalve dat de auto's problemen opleveren vormt de hoge stoep-rand langs de berm een soms onoverkomelijk obstakel. Gelukkig zijn er groenedakkers en anderen die spontaan een helpende hand uitsteken om padden en kikkers veilig in de berm te krijgen. De gemeente heeft inmiddels plannen om die hoge stoepwand te verlagen zodat de amfibie-en na een geslaagde oversteek vanzelf de berm in kunnen hippen en in de sloot hun eitjes kunnen afzetten. Dat neemt niet weg dat de spontane paddenreddings-brigadiers nodig blijven om te voorkomen dat de straat in maart en april bezaaid ligt met geplette dieren.

ZWALUWEN ONDER DAK

In den beginne lagen er op al onze daken gierzwaluw-dakpannen. Dat zijn pannen die van een huijfe zijn voorzien met een opening daarin en een plankje daaronder, waarop een nest gemaakt kan worden. Noch gierzwaluwen, noch andere vogels gingen er echter nestelen. Navraag leerde dat zulke pannen op daken met een grotere hellingshoek moeten liggen en vooral niet op het zuiden, want je moet voorkomen dat jonge vogels van de hittestress het loodje leggen. Sinds 2007 hangen onder de dakgoten zo'n tien gierzwaluwkasten in Het Groene Dak en zo'n vijftig stuks elders in Voordorp. Dit gierzwaluwkastenproject is opgezet door een Voordorper en ondergetekende met steun van de gemeente. Hoe ontdekken de zwaluwen die houten kasten? Hoe snappen ze dat ze erin kunnen broeden? Medebewoner Mark van Ree lokte de gierzwaluwen met geluidsoptnames. Hij plaatste in het bovenraampje van de slaapkamer een luidsprekertje met daaraan een snoetje naar de computer. Vlak naast het raampje hangen twee kasten. En ja hoor, al snel na het afdraaien van de CD met daarop gegier van gierzwaluwen kwamen ze: rakelings langs de kasten vliegend en teruggierend vanuit het idee dat een soortgenoot vanuit de kast aan het roepen was. Een beetje

van egel tot sperwer en koolmees; van pad tot waterjuffer, van stofluis tot hongaars platvoetje. #fauna gedijt en dartaelt rond in onze binnentuin

@hetgroenedak

wrang was het wel dat het jaar daarop gierzwaluwen gingen broeden in een kast elders in de straat. In 2009 en 2010 kwamen ze wel bij Mark broeden. Maar niet voor zijn webcam helaas. Die hing, hoe kan het ook anders, net in de andere kast! Inmiddels hebben de gierzwaluwen de kasten elders in de wijk ontdekt, maar lijken ze onze kasten te mijden. Kwestie van geduld hebben, dan komen ze wel weer.

STOFUIZEN

Op een van de wc-muren in ons huis bewoog iets minuscults van minder dan 2 mm lang. Het bleek om een stofluissoort te gaan die pas één keer eerder was waargenomen, *Dorypteryx longipennis*. Wereldwijd zeer zeldzaam, maar wie kijkt er nou naar stofluizen? Weia dus. Ook buiten kun je klein grut ontdekken. Althans, wie er oog voor heeft. Plus een goede camera. Najaar 2012 zag Weia een vliegje dat geagiteerd rondholde op een struik in onze weelderige berm. Zoiets zet je dan op de foto en stuur je naar waarneming.nl, een site waarop je waarnemingen van planten en dieren kunt doorgeven. Deskundige vrijwilligers beantwoorden je vragen als je er zelf niet uitkomt. Hun antwoord was: 'Het lijkt wel of het om *Lindneromyia ungarica* gaat, een Hongaars vliegje dat nog nooit eerder in Nederland is gezien. Het vrouwtje legt eitjes in champignonachtigen.' Wij op zoek, en ja! Twee champignonsoorten in de groenstrook bij de voordeur! Wetenschappers zijn door-gaans terughoudend in hun uitspraken - terecht. Maar ik durf best een beetje hardop te zeggen dat in Het Groene Dak een nieuwe soort voor Nederland is ontdekt. We dopen haar 'het Hongaars platvoetje'.

NIEUWE BUREN

Wie wonen er onder de houtstapel naast de afvalschuur? In de gallen op de bladeren van onze bomen? Wat zit er tussen het bladafval? Wat wriemelt er in de composthoppen? En wat ik vooral intrigerend vind: wat kruipt, sluipt en vreet er zoal op het grasdak van ons tuinhuis? Geen idee. Toch een keer naar boven klimmen? Je denkt misschien dat je je burens kent, maar de meeste van onze groenedak-genoten zien en kennen we niet. Nóg niet.

Tieneke de Groot - bewoner sinds 1993 - kagro

Gewone sachembij

Leembouw

EEN MISLUKT EXPERIMENT

Het is september 1999. Marcel Doornweerd staat met een bezorgde blik in zijn ogen bij mij voor de deur. Marcel is aannemer en een medebewoner in Het Groene Dak. Onder zijn leiding hebben we een paar jaar geleden het Tuinhuis gebouwd.

We zijn trots op ons Tuinhuis. Het is een toonbeeld van ecologisch bouwen. Wanden van stroleem, een grasdak en stroleem als vloerisolatie. Marcel vertelt dat Sjaap Holst hem heeft gebeld met een nogal alarmerende mededeling. Sjaap is Eco-adviseur en heeft ons in 1993 geholpen bij de bouw van ons Tuinhuis. Hij heeft Marcel gebeld om hem te waarschuwen. In een ander eco-project van hem, waar ook stroleem als vloerisolatie is gebruikt, blijkt de vloer na een paar jaar helemaal verrot te zijn. Sjaap raadt ons aan om onze vloer goed te controleren.

DE INSPECTIE

Een paar dagen later, op een avond, laten Marcel en ik ons, gewapend met looplampen, door het kruipluik zakken om de vloer van het Tuinhuis van onderen te bekijken. Wat we daar aantreffen is nauwelijks te beschrijven. Alle balken zijn helemaal aangetast door schimmel. Tussen de balken, op een plaat dik hardboard, ligt leem gemengd met stro. Dit dient als warmte-isolatie. Ons was verteld dat een extra voordeel van stroleem zou zijn dat het van nature schimmelwerend is. We zien met onze eigen ogen dat dat helemaal niet het geval is. Het blijkt juist een prima voedingsbodem te zijn voor allerlei soorten schimmels. Dikke schimmeldraden uit het stroleem hebben zich dwars door de balken heen gevreten. Het is een wonder dat we niet allang met zijn allen door de vloer zijn gezakt. Het is meteen duidelijk dat dit ernstig is.

ONTROEREND MOMENT

Toch kunnen en willen we het nog niet echt geloven. In eerste instantie wordt een bouwkundig expert ingeschakeld, in de hoop dat er toch nog iets te redden valt. Maar de expert helpt ons uit de droom. Er is geen redden meer aan, de hele vloer moet eruit. Ook enkele houten stijlen in de wanden blijken te zijn aangetast, hoewel niet zo erg als onder de vloer. Er wordt veel overlegd en eind maart 2000 is er een speciale ledenvergadering over de leemramp. Sommigen vinden dat Sjaap Holst aansprakelijk moet worden gesteld voor de schade, maar die blijkt niet verzekerd te zijn. Dan stelt Frans de V. twee belangrijke vragen. De eerste vraag is: zijn we met zijn allen bereid om de kosten te dragen voor de restauratie van het Tuinhuis, ook als blijkt dat er niemand aansprakelijk kan worden gesteld? De tweede vraag van Frans is: wie doet er met mij mee om te proberen geld in te zamelen? De eerste vraag wordt unaniem met ja beantwoord. Voor ons is het Tuinhuis zo belangrijk

schimmels vernietigen wanden en vloer. daar gaat onze droom. alles afbreken en toch weer opbouwen. bewoners zetten door #nietuithetveldteslaan @hetgroenedak

dat we desnoods bereid zijn om de reparatiekosten helemaal zelf te betalen. Dit is een heel belangrijk en ook wel ontroerend moment. Voor mij reden om me aan te sluiten bij de tweede vraag van Frans en mee te gaan doen met het werven van fondsen. De kosten voor de reparatie worden geraamd op tenminste 100.000 gulden en we zijn in totaal met 66 huishoudens. Daarom wordt tijdens de vergadering besloten dat ieder huishouden alvast 1.500 gulden in de noodpot zal storten, om de eerste kosten te kunnen betalen.

DE RESTAURATIE

Kort hierop wordt begonnen met de restauratie. Om kosten te sparen, doen we de sloopwerkzaamheden zelf. Hierbij wordt duidelijk wat een ravage de schimmels hebben aangericht. Veel balken zijn helemaal poreus geworden en je kunt er met je vinger doorheen prikken. Alle stroleem wordt verwijderd, ook uit de wanden. De aangetaste stijlen in de wanden worden vervangen. Het dak blijkt gelukkig niet beschadigd en kan dus gespaard worden. De nieuwe vloer wordt van beton (broodjesvloer) en de wanden worden van binnen van houtskelet met baksteen aan de buitenkant. Heel traditioneel, want iedereen heeft even genoeg van ecologische experimenten. De eenvoudige dingen worden door de bewoners zelf gedaan, zoals slopen, materialen afvoeren, meubilair opslaan, helpen bij betonstorten en schilderen. De echte bouwkundige werkzaamheden worden door aannemer Marcel Doornweerd uitgevoerd. De restauratie duurt ruim een jaar, tot het voorjaar van 2001. Begin juni kunnen de meubels, die in een container waren opgeslagen, weer te voorschijn worden gehaald en op 15 juni 2001 wordt het Tuinhuis weer feestelijk in gebruik genomen.

KOSTEN VALLLEN MEE

De totale herstelkosten zijn uiteindelijk uitgekomen op ruim 155.000 gulden. Dat is dus 2.350 gulden per huishouden en anderhalf keer zoveel als de eerste ramingen. Maar gelukkig blijkt de fondsenwerving goed te verlopen. Allerlei stichtingen en instellingen blijken ons te willen helpen. In totaal ontvangen we ruim 106.000 gulden aan

schenkingen en subsidies. De grootste schenkingen komen van de Gemeente Utrecht en de woningbouwvereniging Amnis (tegenwoordig Portaal). Er blijft dus nog een bedrag over van 49.000 gulden dat door de bewoners zelf betaald moet worden, 740 gulden per huishouden. In de herfst van 2001 kunnen we dus iedereen de helft van de ingelegde 1.500 gulden terugbetalen.

Herstelwerkzaamheden

TERUGBLIK

Het is nu 2013, twintig jaar nadat we in Het Groene Dak kwamen wonen en dertien jaar nadat de stroleemramp in het Tuinhuis zich aandeed. Het Tuinhuis staat er nu goed bij en we denken niet vaak meer aan de schimmel ellende. Wat ik me vooral herinner van die tijd is de vastbeslotenheid van alle Groene Dak bewoners om de schade te herstellen en het Tuinhuis daarmee een nieuw leven te geven. Het is gelukkig niet uitgedraaid op een juridisch gevecht over de vraag wie er aansprakelijk kon worden hersteld. Ook zo'n juridische strijd kost tijd, energie en geld. De uitkomst is onzeker en ondertussen wordt het echte probleem niet opgelost. We wisten dat we met stroleem een experiment aangingen. En experimenten kunnen ook verkeerd uitpakken. Je begint eraan om ervaring op te doen en in die zin is ons experiment geslaagd. We weten nu dat in ons klimaat hout en stroleem elkaar niet verdragen. Ons experiment heeft zin gehad als zoveel mogelijk mensen ervan horen. Dus daarom de moraal van dit verhaal: bouwen met stroleem in ons natte klimaat is vragen om problemen. Ik zou er niet meer aan beginnen.

Maarten Camman - bewoner sinds 1993 - penningmeester

HET GROENE DAK: EEN BEETJE VREEMD
OF JUIST HEEL GEWOON?

Trots

Trots! Dat gevoel overheerste bij ons toen de eerste huizen van Het Groene Dak werden opgeleverd. Trots op wat we als vereniging voor elkaar hadden gekregen.

Na jaren van vergaderen, overleggen, rekenen en tekenen konden we in 1993 eindelijk gaan verhuizen. Wij voelden ons trots op ons project, dat niet alleen voor onszelf van grote waarde was maar ook betekenis heeft voor het milieu, de samenleving, de buurt. We wilden onze kennis en ervaring graag met anderen delen. In de beginjaren hebben we wekelijks rondleidingen gegeven voor geïnteresseerden of mensen die ook een dergelijk project wilden starten. Bij gelegenheid stelden we onze huizen en tuinen open voor de buurt. We verwachtten positieve reacties, die waren er ook, maar tot onze verbazing heersten er ook andere emoties. Men was soms een tikkeltje jaloers: 'Zo'n grote tuin als jullie hebben, dat wil ik ook wel'. En: 'Waarom heeft de gemeente een buurthuis voor jullie gebouwd, dat is toch niet eerlijk?' Of er was ergernis over het parkeren. Het beeld dat in de buurt over Het Groene Dak leefde was soms ook verrassend. Bij een van de eerste rondleidingen door ons huis ving ik op dat men dacht dat Het Groene Dak een commune was, waar allemaal milieufreaks woonden! Ook was er sprake van onwetendheid. De verjaardagsfeestjes van onze kinderen werden in het tuinhuis gevierd. Ouders die hun kinderen kwamen brengen, stelden ons allerlei vragen: of zo'n grote vijver niet ging stinken. Ze wilden weten hoe het grasdak werd gemaaid. En is zo'n composttoilet niet vreselijk onhygiënisch? Maar dat was toen. Nu is het twintig jaar later. Hoe denkt de buurt nu over Het Groene Dak. Wat weten onze burens eigenlijk van Het Groene Dak. Zouden ze hier zelf willen wonen? Wat zouden ze willen veranderen?

2001

Deze vragen hebben we voorgelegd aan een paar buurtgenoten. Jozé van der Last interviewde Petra en Hans, Germa en Arnold, en Jos en Nelly.

Overbuurman

DUURZAAM

Wat weet je van Het Groene Dak, wat valt het meeste op?

Petra en Hans: 'De woningen zijn duurzaam gebouwd met ecologische materialen. Bewoners doen veel samen, maar ook van buiten zijn mensen welkom. Er gebeurt veel aan activiteiten. Het is wel jammer dat er een aantal dingen zijn mislukt. Zoals de lemen muren van het tuinhuis en het riool. We zagen allemaal van die wagens komen en we zeiden toen al: dat gaat niet goed hoor. En de zaak is toen toch ook ontploft op een gegeven moment?' Germa en Arnold: 'Het Groene Dak was een hele ervaring voor de kinderen die op de Voordorpschool zaten. Er was altijd een aanloop van kinderen. Ook onze eigen kinderen kwamen er graag.' Jos en Nelly: 'Toen we hier kwamen wonen dacht ik, ik ga maar eens kennismaken, want het viel me op dat de stenen anders van kleur

Ballonnen voor het feest

waren. Op de open dag van jullie werd verteld over een ander riole-ringssysteem en over de grasdaken die op de huizen zouden komen, maar dat dat uiteindelijk te duur was. Ik heb al heel wat mensen de weg gewezen die het tuinhuis niet konden vinden. Die keken uit naar iets met een groen dak. Dan zei ik: je staat er voor! Alle huizen met die gele stenen horen bij Het Groene Dak.'

EIGENTIJD

Hoe zou je Het Groene Dak typeren? Petra en Hans: 'Opvallend. De bedoeling was dat Voordorp een wijk zou worden met witte stenen gevels en zo. Het is echter geen witte wijk geworden, want de stenen zijn vies. Maar het Groene Dak is een apart complex met rode daken.' Germa en Arnold: 'Het Groene Dak is een wereldje in de wereld, een dorp op zichzelf maar met contacten naar buiten. Ik zou erbij willen horen. Dat heb ik altijd gezegd: zaten wij er maar. Net zoals die twee mensen met die twee jongens, die hebben hier ook eerst gewoond een paar huizen verderop. En die wonen nu ook in Het Groene Dak. Iedereen sprak er toen over, van goh, zij gaan daar naar toe. Het is positief voor de wijk. Uniek toen het begon. Door Het Groene Dak weet ik meer over milieu, energie en groen.' Jos en Nelly: 'Je kunt ze goed als burens hebben. Ik vind het een leuke buurt om naast te wonen. Het idee van Het Groene Dak spreekt ons aan, wij zijn zelf ook bezig met energiezuinig leven. Toen het opgericht werd, was het opvallender dan nu. Biologisch eten, moestuintje, energiebewust en zo. Toen was het een geitenwollensokkentoestand, vooruitstrevend. Nu heeft dat soort denken en leven een enorme vlucht genomen. Het Groene Dak is daarmee wel eigentijds.'

SAAMHORIGHEID

Wil je zelf in Het Groene Dak wonen? Petra 'Nee, ik ben geen verenigingstype. Wij zouden hier niet tussen passen'. Hans: 'Wij zijn meer op onszelf.' Germa 'Ik zou er wel willen wonen.' Arnold: 'Maar dan zou ik wel meer aan de tuin willen doen.' Jos: 'Ik zou er wel kunnen aarden. Maar in het algemeen vind ik het te rommelig. Wat ik wel goed vind, is de saamhorigheid. En toch mag iedereen zichzelf zijn.' Nelly: 'Nee, ik zou er niet willen wonen, ik zou me ergeren. Veel te veel vergaderen. En de tuin is me te slordig, dat ligt me niet. Maar als buur en als vrienden vind ik Het Groene Dak prima.'

Samen vieren wij het jubileum

VERWILDERD

Wat zou je anders willen zien, willen veranderen? Petra en Hans: 'Er zijn parkeerplaatsen ingeleverd voor groen. We dachten dat juist Het Groene Dak wel goed zou zorgen voor de groenvoorziening maar dat valt dus tegen. Het wordt niet goed bijgehouden.' Germa en Arnold: 'De meeste tuintjes zien er wel netjes uit, maar bij die woningen achter bij de snelweg: daar is het zo donker door de overgroeïende takken. Het stukje bij het waterreservoir is helemaal verwilderd, niemand houdt het bij. Er zijn natuurlijk wel verschillen in smaak en meningen over hoe een tuintje eruit mag zien, de een vindt het mooi als het wat wilder is, maar dit is misschien wel té wild.' Jos en Nelly: 'Het stuk bij de snelweg is rommelig en donker, het ziet er niet uit. Een aantal parkeerplaatsen is indertijd ingevuld met groen, maar nu zijn er te weinig plaatsen zodat veel mensen hun auto bij ons parkeren. Je moet wel meegaan met de veranderingen en realistisch blijven. Maar het moet gezegd worden dat er in de wijk ook meer auto's zijn bijgekomen. De jeugd is ouder en heeft een eigen auto. Veel mensen hebben twee auto's. Daardoor is de parkeerdruk toegenomen, maar het lijkt alsof het alleen de schuld is van Het Groene Dak. En het groen is dan wel ecologisch, maar het mag toch wel netjes en veilig zijn?' We worden als burens wel betrokken bij allerlei activiteiten van Het Groene Dak: de werkgroep A27, het energieproject in de wijk of de zwaluwkasten.' De burens houden ons zo een aardige spiegel voor. De moeite waard om serieus te nemen de komende jaren bij het maken van nieuwe plannen.

José van Gurp - bewoner sinds 1993 - coördinator barcommissie - voorzitter
José van der Last - bewoner sinds 1993 - barcommissie - beheergroep tuinhuis

Uit je dak

Niet alle bewoners van het eerste uur wonen nog in Het Groene Dak. Hoewel het verloop relatief laag is, is een aantal bewoners naar elders vertrokken. Sommigen vertrokken omdat ze scheidden of elders werk kregen.

Andere pioniers wilden weer verder met nieuwe uitdagingen. Een enkeling zocht de rust van het platteland en ontvluchtte de herrie en het fijnstof van de snelweg. Veel bewoners hadden kleine kinderen toen ze kwamen wonen in Het Groene Dak. Die zijn nu volwassen en het merendeel woont niet meer thuis. Sommigen zijn alweer getrouwd en hebben kinderen. Anderen studeren nog. Hoe kijken deze oud-bewoners terug op hun tijd in Het Groene Dak?

Anneke en Sanne

MIRJAM

Het Groene Dak was voor mij het eerste ecologische woonproject en ik kijk er met veel plezier op terug. Ik vond de tijd van samen creëren het leukst. We hebben volgens mij drie of vier jaar eraan gewerkt voordat het was gerealiseerd en we er ook daadwerkelijk konden wonen. Het was een tijd van veel vergaderen, wat ik toen nog leuk vond en vooral veel dromen. We hebben de mooiste droomhuizen gebouwd en riante tuinen aangelegd. Naarmate het meer vorm kreeg en realistischer viel er steeds meer weg van onze dromen. De droom is het meest verwezenlijkt in het tuinhuis. Waar ik nog vaak met plezier aan terug denk, zijn de 'potluck' maaltijden. Iedereen nam wat lekkers mee voor zichzelf en dat waren altijd hele gezellige en hele lekkere maaltijden. Waar ik ook met plezier aan terugdenk zijn de gezamenlijke feesten. Sinterklaas en Pasen kan ik mij herinneren. Waar ik nog steeds om kan lachen was dat Tobias zich had verkleed als paashaas en eieren verstopte. Voor de kinderen was het een paradijs, als ik er zo op terugkijk. Ayco, de buur-

jongen, is heel lang de beste vriend van Laura geweest. Net zoals Merel, mijn oudste dochter en ons buurkind Vera nog steeds bevriend zijn. Allemaal groenedak-kinderen. In de zomer ervoer ik het als een grote camping. Kinderen waren kind aan huis bij elkaar. Ik moet zeggen dat ik voor de kinderen wel spijt heb gehad dat ik ben vertrokken. Bij mij zat de onrust en ik wilde verder. Zoals de wind die steeds weer nieuwe dingen wil ervaren.

GRADUS

Ik was in de beginjaren wel betrokken en actief bij het tot stand komen van het project. Met name bij het ontwerp voor de binnentuin. Dat wil zeggen: het inventariseren welke functies dat gebied zou moeten krijgen. Dat was een enorme waslijst natuurlijk waar flink in gedund moest worden. Uiteindelijk kreeg de tuin ook wel het karakter van een ruimte waar veel ingestopt was, maar dat had ook wel wat vond ik. Ik woonde aanvankelijk alleen de weekenden en vakanties in Het Groene Dak omdat ik bij aanvang al bij Staatsbosbeheer op Vlieland werkte. Later heb ik nog ruim een jaar full time er gewoond maar vertrok uiteindelijk naar het Naardermeer. Inmiddels ben ik beheerder van het Naardermeer en de tien 's Gravelandse Buitenplaatsen. Ik woon in een oud boerderijtje aan de rand van het meer. Toen we het in 1999 gingen huren, lieten we zoveel mogelijk isolatie aanbrengen en ook een nieuwe HR-ketel plaatsen en een zonneboiler. Recent heb ik zonnepanelen op de woning laten zetten en sta ik ingeschreven voor winddelen. We verbouwen onze eigen groente en maken blauwe bessenlikeur. Verder kopen we bijna alles in de natuurvoedingswinkel, fietsen het liefst en proberen ons energieverbruik steeds verder omlaag te krijgen.

Nathalie en Monique

STERRE

Door Het Groene Dak heb ik leren nadenken over de wereld, over waar mijn eten vandaan komt en wat je 'woonvoetafdruk' is. Ik weet nu dat lemen muren niet voor eeuwig blijven staan, dat niet alle libellen hetzelfde zijn, dat je pompoen kan eten op ontelbaar verschillende manieren en dat je plantjes zo uit de grond kan eten. Ik weet nu dat houten paaltjes geschikt zijn als afrastering voor een grasveld maar ook super goed werken als doelpaaltjes, loopbruggen en overspringhekjes. Wij maakten van de heuvel een ijsbaan in de winter, van afvalhout een speelschuurtje en van doeken en palen een openluchttheater. Als kind

Simone en Maika
Merel

heb ik hiernaast ook kennis gemaakt met mediteren, veganisme en andere wazige 'geloofsovertuigingen'. Ik heb geleerd dat je prima zonder schutting kan leven en dat goede burens inderdaad beter zijn dan een verre vriend. Mijn buurmeisjes Chris en Annelotte, mijn vriendinnetjes van toen, spelen nog steeds een belangrijke rol in mijn leven.

MARTIN

Het Groene Dak was de ideale plek om op te groeien. Altijd genoeg leeftijdgenootjes om mee te spelen en altijd genoeg ruimte om te doen en laten wat je wilde, behalve voetballen op het grasveldje. Dit veldje en de klimboom vlakbij de ingang aan de snelwegzijde, waren vrijwel de enige plekken waar frictie ontstond tussen de tuinierders en de fantasie van een spelend kind. Verder was er vrij spel en kon er naar hartelust rond gecroost worden over de paden en luidruchtig gespeeld worden in het klimtoestel. Natuurlijk waren er wel eens bewoners die vonden dat het wel wat rustiger mocht of dat er niet gefietst mocht worden op de paden, maar dat waren volwassenen. En wat wisten die daar nou van? Het beste aan Het Groene Dak was dan ook de groep kinderen van om en nabij mijn leeftijd waarmee altijd wel iets te doen was. Iedereen had dezelfde interesses en het moest dan ook gek lopen als er een dag voorbij ging waarop er niet getafeltenist, gevoetbald, geknikkerd of (in de zomer) gezwommen werd. Als student bouwkunde in Eindhoven leer ik duurzaam bouwen en als het aan mij ligt, komen er een hoop 'groene daken' bij.

LANI

Ik heb heel veel dierbare herinneringen aan mijn tijd in Het Groene Dak: het bouwen van de hut en spelen in de inwendige grotten van de hooiberg, totaal onverantwoord want de hooiberg stond constant op instorten, maar wel heel spannend! Verstoppertje spelen en schommelen in de gezamenlijke tuin. Vanaf mijn twaalfde verjaardag vierde ik mijn logeerpartijtjes in het tuinhuis. Daar waren mijn vriendinnen wel jaloers op, behalve op het composttoilet. Daarnaast vond ik het bijzonder dat er zo veel 'aparte' mensen woonden in Het Groene Dak, namelijk de mensen van de woongroepen, de veganisten en vegetariërs, de homoseksuele stellen (met en zonder kinderen) etc. Daardoor kreeg je als kind mee dat er veel verschillende mensen bestaan, die allemaal op hun manier leven en wonen en dat daar niets raar aan is. Wat ik

verstoppertje spelen, schommelen, verjaardagsfeestjes in het tuinhuis, hutten bouwen, spelen in de hooiberg
#dierbareherinneringen
#uitgevlogen

@hetgroenedak

Schuilhut voor de kids

heb meegenomen uit Het Groene Dak is dat ik opensta voor innovatief wonen. Ik werk als adviseur bij ingenieursbureau MWH global op het gebied van afval, grondstoffen en 'biobased economy'. Verder scheid ik thuis netjes mijn afval, hebben we bewust geen auto en zit in steeds meer lampen een ledlamp.

SANNE

Voor mij veranderde er heel veel. Op mijn elfde verhuisde ik van een flat uit de jaren vijftig te Hoograven naar een appartement in het noordoosten van de stad. Er was een groepsgevoel dat tot uiting kwam bij het samen bouwen van het tuinhuis en de gezamenlijk feesten en etentjes. Zoiets kende ik nog niet echt. Het was soms lastig om uit te leggen hoe het kan dat je zoveel mensen uit je straat en woonomgeving kent en wat Het Groene Dak precies is (dat is het soms nog steeds). Maar verder heb ik het niet als raar ervaren. Het meest bijzonder is de vriendschappen die zijn ontstaan en die ik nog steeds heb met Lani en Sasja.

SASJA

Een groene levensstijl is iets wat ik in mijn opvoeding heb meegekregen en is voor mij niet specifiek verbonden aan Het Groene Dak. In ieder geval gaf het wel een goed voorbeeld van hoe je kan omgaan met milieu en elkaar. Voor mij waren dat slaap- en discofeestjes in het tuinhuis, samen met Lani saxofoon spelen, verjaardagsfeesten en borrels. Een leuke jeugdherinnering is het bouwen van de hut, ons eigen mini-projecthuis. Nu doe ik de gebruikelijke dingen: afval scheiden, zuinig zijn met elektriciteit en ik eet biologisch zoals scharrelvlees en eieren.

Han Ellenbroek - bewoner sinds 1993 - redactie jubileumboek

2003

Feest

WE GAAN UIT ONS DAK!

Uit je dak. Nou ja niet letterlijk natuurlijk, maar feesten kunnen we wel binnen Het Groene Dak.

Daar had ik overigens geen flauw idee van toen ik voornemens was hier te gaan wonen. Ik was eigenlijk een beetje overgehaald door mijn partner die, toen het koopcontract getekend was, ineens niet meer van de partij wilde zijn! Dus trok ik alleen met mijn dochter van twaalf in de premie A-woning en moest alle ecologische motivatie uit mezelf halen. Daar bleek ik echter niet alleen in te staan, want input genoeg van alle mede-groenedakkers.

VRIJDAGAVONDBORREL

Waar ik beter in ben is in feesten, niet altijd om ze te organiseren (maar wat ik uiteindelijk toch niet kan laten). Dus was ik, na de initiatiefnemers Koos en Michel, een van de eersten die meehielp de vrijdagavondborrel te organiseren. Dat doe ik na twintig jaar nog steeds! Heerlijk om gewoon in je alledaagse kloffie, onder het genot van een glaasje, knabbeltje, muziekje, kaarsje binnen of buiten in de tuin in het zonnetje met elkaar de week door te nemen.

LUSTRUMFEESTEN

Hoewel het feestbeest in mij in de loop der jaren wel wat tot bedaren komt, heb ik menig lustrum mogen meevieren. Wat ik bijzonder vind aan deze feesten is dat kinderen, volwassenen en buurtgenoten allemaal aan bod komen. De rode draad is vaak als volgt. 's Morgens zijn er allerlei sportfestiviteiten zoals tennis-, volleybal-, voetbal-, en tafelten-

*Ballonnenwedstrijd
tijdens jubileum*

niscompetities. Niets is te dol. Jong en oud uit Het Groene Dak en uit de buurt doen mee. Wanneer ik dacht: nu ga ik eens lekker aan de kant staan om de club aan te moedigen, kon het zomaar gebeuren dat ik ineens op het veld stond met een fluit in m'n mond als scheidsrechter. Tussen het fluiten door, kreeg ik van de kids de nieuwste buitenspelregels uitgelegd. 's Middags is er aandacht voor een serieuzer thema met een educatief en ecologisch karakter, waar ook omwonenden hun steentje aan kunnen bijdragen. Ook viel er veel te genieten door de diverse workshops met muziek en dans. Of er was een voorstelling die kinderen hadden gemaakt onder leiding van circus Jopie. 's Avonds is er dan de gezamenlijke maaltijd. Een ieder neemt wat mee, waardoor er een prachtige dis ontstaat van lekkernijen uiteraard biologisch dynamisch verantwoord. Daarna is het Party Time! Het klapstuk van ons eerste feest waren de Combo Boys, een groep geweldige muzikanten met hun hit 'koeien loeien in de wei'. Uiteraard zoveel mogelijk akoestisch, vanwege de buurtoverlast.

GROENE DAK TALENT

Niet alleen bij een lustrum is het feest, er waren ook de klimaatstraatfeesten. Hoe ecologischer de straat was waar je woonde, hoe meer kans de straat maakte op een verzorgd feest. Het Groene Dak scoorde hoog uiteraard en beleefde in 2009 haar eerste klimaatstraatfeest. We hebben er nog de vlaggenlijnen en oranje plastic bekertjes van. Ook worden door het jaar heen wel activiteiten georganiseerd zoals de open podia. Dan worden de groene dak talenten vertoond op het gebied van vertelkunst, clownerie en muziek. Onze eigen percussiegroep Grumba Dakadi brengt hits als Rumba en Jakadi. De bewoners van 'De Bende' brengen improvisaties op klassieke muziek. Ik was even kwijt hoe de naam De Bende van deze woongroep in Het Groene Dak is ontstaan. Na wat speurwerk zei de één: het is een apart clubje binnen ons Groene Dak

clubje. Een ander dacht dat het meer een anarchistische tintje droeg. Maar het is gewoon doordat er vijf mensen bij elkaar wonen die het leuk vinden de boel een beetje op te stoken! Dat is door de jaren heen ook wat afgezwakt, maar de naam is nog steeds een begrip. Het blijft bijzonder dat er zoveel talenten schuil gaan in een ieder van ons en dat die op diverse bijeenkomsten met elkaar gedeeld en uitgevoerd worden.

HANDEN UIT DE MOUWEN

Eigenlijk is het een wonder boven wonder dat er ook altijd mooi weer is bij onze feestjes, behalve de eerste keer. Toen kwam de regen letterlijk met bakken uit de hemel en het grondwater op ons binnenterrein stond al behoorlijk hoog! Zou dat de reden geweest zijn dat een paar jaar later de zwammen weelderig bleken te tieren in de lemen muren van ons prachtige tuinhuis? Tja, dan is de stemming ineens iets minder feestelijk als je bedenkt met hoeveel inzet van een ieder het destijds is gebouwd. Maar dan komt de ware gedreven mentaliteit van de echte groenedakker naar boven: er wordt vergaderd, geanalyseerd, geëvalueerd en een verbeterplan opgesteld. Iedereen wordt weer opgetrommeld om de nodige graaf- en metselwerkzaamheden uit te voeren en voilà: een half jaar later is de restyling van het tuinhuis gerealiseerd. Eigenlijk is zo'n operatie al een feestje op zich. Dat geldt ook voor de tuindagen. Of het nu regent, sneeuwt of heerlijk weer is, altijd hoor je die actievelingen gezellig keuvelen en lachen tijdens het hanteren van snoeischaars, harken, schoffels en grasmaaiers. Ik had niet gedacht dat ik op het 15-jarig jubileum in de percussie workshop zou trommelen samen met mijn eigen kleinzoon en met een kleindochter slapend, ondanks de herrie, in de kinderwagen! En nu op naar ons 20-jarig jubileum en naar wat ons daarna allemaal te wachten staat.

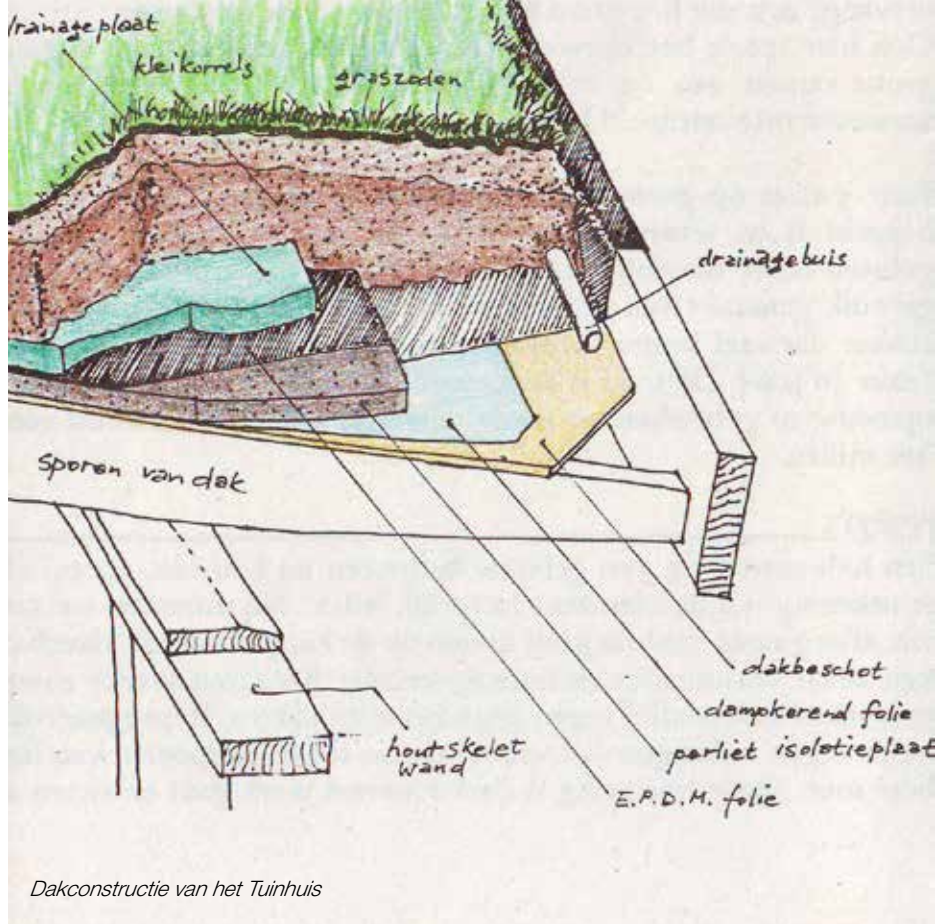
Jozé van der Last - bewoner sinds 1993 - barcommissie - beheergroep tuinhuis

Optreden Klezmer band

Fijnhout en verf

MATERIALEN IN WONINGEN EN TUINHUIS

Het was geen rustieke plek toen ik hier in 1993 kwam wonen. Een kale, rommelige bouwput pal aan de A27. Wij rolden in een gespreid bedje, een hoekwoning om precies te zijn en kregen een ecologische impuls om ons huis verantwoord in te richten.

Onze woonkamervloer werd een recycle-project. Een mede-groenedaker had een flinke partij sloophout geregeld en diverse huishoudens werden voorzien van vurenhouten vloerdelen, inclusief spijkergaten, bitumen resten en andere ongerechtigheden. Na een week hard werken

en puzzelen, om overal de juiste breedte en dikte op elkaar te laten aansluiten, hadden we een prachtige blankhouten vloer, afgewerkt met Auro-vloerolie en harde bijenwas. Iedereen gaf complimenten over de vloer, die op een prettige manier naar sinaasappels rook. Dat kwam door de citrus-oplosmiddelen die Auro in zijn producten verwerkt.

FOUT HOUT

Op een aantal zaken rustte een behoorlijke vloek in die tijd. Het allergenste was wel het gebruik van tropisch hardhout, absoluut 'not done'. Fsc-hout bestond toen nog niet zodat je er vrij zeker van kon zijn dat al het tropische hardhout 'fout' was. Bij het plaatsen van de glaslaten heeft de vereniging niet goed opgelet en zo werd er toch nog bij elk huis een beetje fout tropisch hardhout binnengesmokkeld. Zodoende zijn alle kozijnen binnen en buiten van vurenhout en van een middelmatige kwaliteit gemaakt. Iets dat zich na twintig jaar begint te wreken door het toch veelvuldig voorkomen van houtrot, wat dan weer met hele vieze, chemische middeltjes verholpen moet worden.

De regenpijpen zijn van witte gemaakt, de rioolpijpen van een soortgelijk product maar dan zwart. Alleen bij de schuurtjes werd dan weer, om voor mij onduidelijke redenen, grijs pvc gebruikt. De schuurtjes waren sowieso ecologische gedrochten. Ze zijn in zijn geheel opgetrokken uit wolmanzouten geïmpregneerd vurenhout. In Trouw van 1998 stond over dit soort hout: 'Het hout rot niet maar is puur gif'. Wolmanzouten bevatten onder meer arseen, chroom en koper. Verder is er geen asbest in onze huizen verwerkt. Onlangs kwamen ze van Portaal nog controleren of dat daadwerkelijk niet gebeurd was. Het asbest-verbod dateert uit 1993 en onze huizen zijn grotendeels in 1992 gebouwd. Het had dus gekund.

KOUKLEUM AWARD

De huizen zijn op een prettige manier geïsoleerd. Zowel onder de grond als op het dak, overal is het huis goed ingepakt. Dit vertaalt zich terug in een laag gasverbruik. Ons gebruik ligt zo rond de 850 kubieke meter per jaar. Zeker twintig jaar geleden was dat spectaculair laag. Het komt dan regelmatig voor dat de kachel pas eind oktober of begin november aangaat. Een aantal bewoners strijdt elk jaar weer om de Koukleum Award met in 2012 Weia als absolute winnaar omdat ze op 7 december voor het eerst de verwarming op haar zolder aanzette. De ramen zijn

Onderhoud

uiteraard van dubbel glas met daarop een extra coating die de warmte naar de goede kant reflecteert. Het is de eerste generatie HR-glas. Dit alles geeft comfortabele woningen met geen kou of tochtplekken. Alleen jammer dat alle klepraampjes in de woningen uit enkel glas bestaan. De verf die gebruikt werd voor de huizen was lijnolie-verf van Aquamarijn. Alleen het drogen van die verf was een probleem. Of had misschien de schilder niet begrepen dat er droogmiddel in moest? Thuis hadden we in 1993 onze ongebleekte, katoenen gordijnen van de markt opgehangen en genoten van de eco-look. Zes weken nadat we er woonden, kwam het gordijn door de wind een keer tussen de keukendeur. Waar het gordijn had klem gezeten, was de stof helemaal blauw van de verf. Milieuvriendelijke verven bekeken we sindsdien met argusogen. De gebruikte verf buiten verkleurde toch wel erg snel en de interval tussen de verschillende verfbeurten was te frequent. Momenteel wordt er een meer gangbare verf gebruikt met een laag gehalte aan oplosmiddelen (High Solid), maar die wel lang goed blijft en waarvan de verwachting is dat deze met onderhoudsintervallen van zeven jaar aangebracht kan worden. Alleen het Tuinhuis wordt elke keer nog geschilderd met Aquamarijn lijnolieverf en mede door de brede overstek blijkt dat prima te gaan.

VERSTOPT RIOOL

Wat niet zo goed uitpakte, was de riolering. Tot aan de dag van vandaag lopen we er mee te tobben en het lukt maar niet om het afdoende op te lossen. Het systeem dat hapert, is het zogenaamde gustavberg-systeem. De toepassing van dit systeem bij laagbouw was nieuw. Het gebruikt weliswaar weinig water, maar alles moet uiteindelijk door een buisje van, naar ik meen, zes cm doorsnede. Een uitspraak van een rioolspecialist tijdens een van de bijeenkomsten met Portaal was ooit: 'Een drol moet kunnen zwemmen'. En dat lukt kennelijk niet met dit systeem. In de periode 1995 tot aan ongeveer 2000 heeft onze hoek zo'n dertig keer een totale 'fall out' van het rioleringsysteem gehad. Altijd aangekondigd door een mysterieus geborrel, waarna alles volledig vastzat. Met daarbij soms de weigering van Portaal of Van der Velden om er iets aan te doen. Alsof het onze eigen schuld was. 'U belt te vaak en dan wordt het te duur om telkens te komen.' Zo zaten wij keer op keer met de gebakken peren. Ik weet nog dat Els op alledag stond voor de geboorte van ons eerste kind. We hadden een groot zwembad in de kamer omdat

een drol moet kunnen zwemmen! maar dat lukt niet in het te kleine buisje van het #gustavberg toiletsysteem #fail #eco-wonen #verstopping @hetgroenedak

we thuis een onderwaterbevalling wilden. Ook toen vloog het hele rioleringsstelsel er weer uit. Ja, dan wens je jezelf toch wel iets anders toe dan een ecologische woning. Het probleem is uiteindelijk heel simpel opgelost door het gustavbergsysteem uit de put te verwijderen en een lekkere, dikke buis van twaalf cm doorsnede rechtstreeks op het riool in de straat aan te sluiten. De problemen zitten nu een eindje verderop in de straat en als ik Frans of Marijke dan met een afwasteiltje vol vieze afwas naar het Tuinhuis zie lopen, dan weet ik hoe laat het is. Ik heb met ze te doen.

ZETMEELSTIJFSEL

Groene grasdaken voor de huizen zijn er niet gekomen. Voor een plantendak heb je een stevigere dak- en huisconstructie nodig en dat kost uiteraard meer geld. Dat kwam boven het budget. Gelukkig lukte het wel om een grasdak te realiseren op het dak van ons Tuinhuis. Het grasdak houdt nog steeds dapper stand en verkeert in goede staat. Een ander klein groen dakje hebben we bij het afvalschuurtje. Hier is een sedum-begroeiing toegepast. Dat zijn kleine vetplantjes die zowel tegen veel vocht als droogte kunnen. Dit groene dak vormt alweer bijna twintig jaar, met nagenoeg geen onderhoud, een kleine groen oase, goed te zien vanuit de bovenwoningen. Nog iets leuks aan dit afvalschuurtje is dat er kookverf voor de houten wanden is gebruikt. Kookverf is een mengsel van lijnolie en zetmeelstijfsel, gemaakt van rogge en tarwebloem. Dit prutje wordt samen met aard- en minerale pigmenten gekookt. Er schijnt eens een boer geweest te zijn die zijn schuur aan het verven was met kookverf. Toen hij even niet oplette, had een van zijn koeien de bak met verf leeg geslubberd. Het beest mankeerde niets na afloop. Een zeer puur natuur-product. Zelf heb ik een timmer- en schilderbedrijf en ben ook regelmatig bezig met klussen aan het tuinhuis of de huizen van de bewoners. Als onderhoudsman kan ik zeggen; goed onderhoud, is het halve werk. De kunst van goed onderhoud is om het regelmatig en op tijd te doen. Niet met je schilderwerk wachten tot het echt afbladdert. Nog een tip: schilderwerk gaat echt veel langer mee als je het minstens een keer per jaar schoonmaakt.

Zitbanken opnieuw in de lak

Wick Swart - bewoner sinds 1993 - beheergroep - onderhoud tuinhuis

De tuin

EEN MOOI PARKJE IN
HET HART VAN ONS DORP

De gezamenlijke tuin van Het Groene Dak ligt op het binnenterrein achter de woningen en de privétuinen. In het midden staat het prachtige Tuinhuis.

Tot 1995 was ik er zelf nog niet. Om toch iets meer over deze periode te weten te komen, heb ik één van de leden van het eerste uur, Ton Buil uitgenodigd. Bij het nuttigen van een bakje koffie vertelde hij hoe heerlijk de kinderen hun gang konden gaan op een immens speelterrein, de kale vlaktes en bouwterreinen van Voordorp. Ton en José woonden in één van de eerste huizen in de Simon Bolivarstraat nog voordat Het Groene Dak werd gebouwd.

HET ONTWERP

Om de wensen en ideeën van de leden van het eerste uur vorm te geven, is Anneke Copijn gevraagd een ontwerp te maken. Er is een mooi, creatief en natuurlijk plan op tafel gekomen. Voor de kinderen zijn verschillende speelplekken bedacht. De moestuin geeft de gelegenheid om eigen groente op te kweken. Van de fruitbomen kunnen we ons eigen fruit oogsten. De afwisseling in het gebruik, de ronde lijnen en de afwisseling tussen de verschillende soorten groen, geven het ontwerp levendigheid, waardoor je ook graag in de tuin bent om rond te lopen, een praatje te maken of op één van de bankjes te zitten. Verder wordt er een ingenieus leidingen-systeem bedacht met 'grindkoffers' om overtollig regenwater in natte tijden af te voeren en water voor het groen in droge tijden in te laten. Dit systeem staat in verbinding met de vijver, een mooi element in het ontwerp. De vijver is ook bedoeld als overstort voor het rietfilter en de afvoer van het gefilterde grijswatersysteem van één van de woonclusters. Ton is nog steeds blij met de keuze van dit ontwerp: 'In het begin kun je je moeilijk voorstellen dat dit het zou

VOGELS EN VLINDERS

Vooraf de kleine zangvogels, zoals de koolmezen, pimpelmezen, staartmezen, groenlingen, vinken, roodborstjes, winterkoninkjes en puttertjes hebben het hier erg naar hun zin. Doordat er grotere bomen staan komt de bonte specht ook regelmatig op bezoek. De egel en zelfs het eekhoorntje zijn meerdere malen gesignaleerd. Vlindersoorten als koolwitje, dagpauwoog, atalanta, gehakelde aurelia en het bonte zandoogje zie je hier regelmatig rond fladderen.

overvloedig #groen en hoge bomen in onze #binnen-
tuin in hete zomers aangename #koelte en vele
kleuren in de herfst #vogelgekwetter in de lente
@hetgroenedak

gaan worden. Nu is alles weelderig begroeid maar na de aanleg zag je alleen maar 'sprietjes' als bomen en struiken staan.'

EXTRA GREPPELS

Op de oorspronkelijke bodem van een laagje veen op rivierklei, is bij de bouw van de wijk Voordorp grond en zand opgebracht. Na de bouw van de huizen is de grond diep geploegd. De rivierklei in de onderlaag blijft onaangeroerd en is compact. Deze laag is slecht water- en zuurstof doorlatend. Dat levert direct na de aanleg al grote problemen op bij de groei van de planten en er ontstaat in natte periodes wateroverlast. Gelukkig verzint Ton allerlei oplossingen om het overtollige water af te voeren. Met man en macht worden extra greppels gegraven.

In de eerste jaren blijkt dat het bij de besluitvorming en de uitvoering van het zelfbeheer lastig is om veel kapiteins op het schip te hebben. Er wordt gezocht naar een deskundige van buitenaf, die leiding geeft. Zodoende word ik eind 1995 gevraagd om in samenwerking met de tuincommissie het tuinwerk te begeleiden. In de loop van de jaren verandert de samenstelling van de tuingroep een paar keer. Het aantal mensen in de werkgroep is uitgebreid. De opkomst op de maandelijkse tuinochtend is goed, maar helaas bijna nooit toereikend voor de hoeveelheid werk die gedaan moet worden. Dit komt doordat de tuin zich op een voedselrijke bodem bevindt waardoor de planten hard groeien. Ondanks deze werkdruk zijn de tuindagen leuk en gezellig. Tussen het werk door kun je even lekker bijpraten met een buurtgenoot. De verzorging van koffie, thee en soep is uitstekend geregeld. Er zijn ook mensen die, buiten de tuindagen om, tuinwerk verrichten. Begin 2000 is er geëxperimenteerd met het adoptie-systeem, waarbij mensen verantwoordelijk zijn voor een eigen stuk van de tuin. Dat is hier toen niet gelukt omdat de adoptie-beheerders hun toezeggingen niet konden waarmaken. We hebben het idee daarom los gelaten. Delen van het onderhoudswerk worden uitbesteed, zoals het maaiwerk van de bloemenweides en het snoeien van de hagen. Bij te grote werkdruk huren we meer betaalde hulp in. Af en toe zijn er stevige discussies

over onderdelen in de tuin, waarbij de digitale dorpspomp rood gloeit. Bijvoorbeeld over de juiste materiaalkeuze van de pad-verhardingen zijn we het binnen de vereniging roerend oneens. Dat is lang niet altijd makkelijk, maar ja, dat hoort ook bij een samenleving.

Mooie lentebloesem

DE MOESTUIN

De moestuin kwam als kleine deeltuin in het westelijk deel van de gemeenschappelijke tuin. De driehoekige vorm had aan één zijde de beukenhaag, aan de andere zijde rozen- en bessenstruiken en was aan de derde zijde open naar het pad. Zeker tien groenedakkers hadden er zin in om groente, fruit en kruiden uit eigen tuin te verbouwen. De werkwijze moest vooral biologisch en milieuvriendelijk zijn. Er kwam een plan met vruchtwisseling wat betekende: de tuin in vier stukken verdelen, waar elk jaar een ander gewas geteeld moest worden. Eén stuk met aardappelen en tomaten, één met boonsoorten, één stuk met kolen en één stuk met blad- en knolgewassen. Ook wilden we een hoekje met aardbeien en kruiden. En als je echt biologisch wilt telen dan moest er

Een gezellig prieeltje

nog een compost-bak bij. Zo ontstonden er vele kleine mini-tuintjes van een paar meter. De moestuin werd al snel te klein en er is altijd wat te doen. In het voorjaar begint het bewerken met het spitten (moet dat nu wel of niet), het zaaien (wanneer en met welke maanstand), het wieden (wat is onkruid en moet dat er echt uit), het uitplanten (welk plantje is het), het water geven (het gaat toch vanzelf regenen), het bestrijden van ongedierte (laat ik de slakken zitten en de luizen en rupsen) en dan tenslotte het oogsten (wat duurt dat wachten lang). Een tuin werpt veel vragen op. Wanneer werk je in de tuin? Wanneer kan je op vakantie? Bij terugkomst is de tuin prachtig, maar wat is de tuin dan vol. Waar zijn de kleine plantjes gebleven die ik wilde plukken en eten? Overwoekerd of opgegeten? Tuinieren blijkt niet zo gemakkelijk als we gedacht hadden. Mensen houden ermee op en anderen komen er weer bij. De tuin is te nat, dan weer te droog. De ballen of knikkers rollen de tuin in of kinderen rennen door de tuin. Hardnekkige kruidenplanten komen na het wieden steeds weer op. De grond wordt armer (mogen we nu wel of niet mesten en hoe dan?). We staan voor vele dilemma's.

Na twintig jaar beginnen er nog steeds ieder voorjaar een paar groenedakkers met het schoonmaken van de moestuin. Het afgestorven blad gaat in de compostbak of in de container. Er wordt weer gezaaid en geplant en het mooiste van de moestuin is: iedere keer ziet het er anders uit. Netjes aangeharkt en ingezaaid of uitbundig in bloei met als

beloning een oogst van aardbeien, bonen, een kropje sla, een kool of een boeket bloemen.

BOOMSTRONKEN EN STAPELMUUR

In grote lijnen is het ontwerp van het binnenterrein onveranderd gebleven. Hier en daar zijn onderdelen aangepast aan de wensen en ideeën van het moment. Eind jaren 90 is de border rondom het speelveld veranderd. Waar voorheen één van de drie speeltoestellen stonden voor de kinderen is anderhalf jaar geleden voor de volwassenen een romantisch zonneterras gekomen. Afgelopen najaar is de vijver uitgebaggerd en opnieuw ingericht. We hopen nu dat we weer wat meer water in de vijver zien en dat we een grotere variatie aan moerasplanten kunnen beleven. De nieuw aangebrachte stapelmuur en de plekken met boomstronken leveren extra verblijfplaatsen op voor padden en salamanders. Helaas drukt de geluidsoverlast van de snelweg regelmatig de pret op het verblijf. Desondanks kunnen we genieten van het samenleven van planten, dieren en mensen. Het bankje achter de vijver is zeer geliefd om te mijmeren of te eten in de avondzon. Deze plek is uitgegroeid tot een volwassen 'boshuis' met een boomlaag, een struiklaag en kruidlaag en is hierdoor aantrekkelijk voor vogels. Waar je ook staat of zit in de tuin, overal heb je het beeld van een kleinschalig natuurlijk landschap. De ronde en golvende lijnen zorgen voor zachte bewegingen. Het kleurenspeel in de seizoenen is op sommige momenten adembenemend. De fruitbomen hebben de zorg regelmatig rijkelijk beloond met een oogst van veel appels, peren en pruimen. Dankzij de zorgzame inzet van velen binnen en buiten de tuingroep is dit parkje een bijzonder aangename plek met fijne mensen en een mooi voorbeeld van een natuurrijke tuin in de stad.

*Rob van der Steen - bewoner sinds 2005 - begeleider van het tuinwerk
Lia Vaneman - bewoner sinds 1993 - moestuingroep*

Onderdak

EEN RUIMTE VOOR FEEST,
IMPROVISATIE EN ONTMOETING

‘Het Tuinhuis is altijd mijn kindje geweest. Het voelt als een rijk bezit waar ik goed voor moet zorgen.’

Aan de wieg van het tuinhuis staat Michel Alexander. Van 1993 tot 1996 was hij betrokken en vanaf 2006 is hij opnieuw lid van de beheergroep en verhuurcoördinator. De eerste jaren was het tuinhuis vooral een voorlichtingscentrum. Ex-bewoner Michel Post deed drie voorlichtingen per week en rond 1995 zijn alle gemeentelijke ambtenaren ruimtelijke ordening van Nederland in Het Groene Dak geweest. Michel Alexander: ‘Ook bijzonder in de eerste jaren was Grumbadakadee, een Groene Dak djembeegroep die het hele Groene Dak bij elkaar trommelde. En de beroemde oud- en nieuw- feesten, waar we swingend het nieuwe jaar mee ingingen. Sowieso werd er in die jaren veel meer geswingd. Vergrijzen we echt? Toch blijven we bewegen want we organiseren talloze activiteiten in het tuinhuis: tango, kookles, yoga, meditatie, zangles, samenzang, koordagen, massages, jaarvergaderingen, familiefeesten, reünies, kinderpartijtjes en verjaardagsfeesten. Maar ook teambuilding, brainstorm-sessies, jubilea, begrafenis- en verbindingsrituelen, kerstdiners, treinfestijnen, boekpresentaties, kunstroutes en natuurlijk de tuindagen en vrijdagmiddagcafés. Het zijn allemaal wezenlijke onderdelen van een actief bruisend tuinhuis. De plek is mooi, in het midden van de grote, groene binnentuin. Licht, kronkelende paden leiden naar de ingang. Het dak is een beetje schuin en begroeid met allerlei soorten grassen en planten. Twintig jaar geleden is het tuinhuis gebouwd en dat was een weloverwogen keuze. De bedoeling was dat het, behalve het middelpunt van het groene leven, ook het middelpunt van het sociale Groene Dakleven zou worden. En dat is prima gelukt; er gebeurt van alles. Soms met de gordijnen dicht, potdicht. Vaak met de gordijnen uitnodigend open.

Tango by night

STEMIMPROVISATIE

Al ongeveer tien jaar huurt Ankie Hoyer het tuinhuis iedere eerste zaterdag van de maand voor een groep stemimprovisatie, onder leiding van Ank Meyer. Als oudste huurder vertelt zij wat er gebeurt op zo'n zaterdag. Ankie: ‘Stemimprovisatie gaat over improviseren met je stem. Ontdekken, wat je allemaal met je stem kunt doen. Het is ook ontdekken wat je allemaal samen met je stemmen kunt doen. Zingen, klanken maken. Voordat we iets gaan doen met onze stem, maken we die eerst wakker, zo wakker mogelijk! Daarvoor heb je een wakker lijf nodig, want hoe makkelijker je in je lijf zit, hoe meer klanken je tevoorschijn kunt toveren en hoe gemakkelijker je met klanken kunt spelen. Daarom vraagt Ank ons de wonderlijkste bewegingen te maken en allerlei klanken: kleine, zachte, en grote; wilde en harmonieuze. Met klanken reizen we door ons lichaam. Wat kan er allemaal op die middagen? Elkaar toezingen, met een afbeelding als uitgangspunt of inspiratie-

*De bridgeclub
van Dien*

bron. Een orkestje vormen, waarbij onze stemmen de instrumenten zijn: de contrabas, de ritmesectie, de saxofoon, de vocalen. In groepjes een improvisatie maken met een liedje als uitgangspunt. Een bekend lied zingen, maar dan als operadiva, als Kozak, als kloosterzuster, als monnik, als zigeunerin of als verliefde puber. Een snoer van melodieën maken: iemand begint, een ander gaat door, een ander neemt het over en zo verandert de melodie. Je lichaam laten masseren door de klanken van een ander. Wat kan er eigenlijk niet op deze middagen? We gaan weer naar huis, vol klank en speelsheid, vol verwondering over wat wij met onze stemmen kunnen.’

ARGENTIJNSE TANGO

Terug naar het tuinhuis met bespiegelingen van Reitz. In de donkere herfstnacht licht het gebouw op als een vlam. Binnen bewegen paren door de ruimte heen en weer. Er wordt gedanst. Hier en daar zijn de ramen beslagen: het is een dans waar je warm van wordt, de Argentijnse tango. Van een afstand is het prachtig en feeëriek. Rode en gele kleuren lichten op in een sfeervol licht, in contrast met de donkere bomen die zachtjes bewegen in de al koude herfstwind. Het gebouw trekt je aan. Zacht, ver weg lokt de muziek. Het lijkt heel gezellig. Er gebeurt iets waar je bij zou willen horen, maar je hoort er niet bij. Ik ken dat gevoel diep binnen in mij. Rijdend langs donkere wegen, voortslingerend door bossen en uitgestrekte, eenzame velden, ergens in het Oostblok, nog voordat die Wende plaatsvond. Of in Ierland, Donegal, de minst

het tuinhuis #middenpunt van tuin en van
het sociale leven onder een echt #groen-
grasdak feesten, vergaderingen, tangoate-
lier, zangles en yoga.

@hetgroenedak

bevolkte county. Plotseling doemt ver weg licht op. Dichterbij komend, blijkt het een boerderij. De schoorsteen rookt tegen de nachthemel. De ramen hebben geen gordijnen en binnen zie ik mensen bewegen. Graag zou ik aanbellen en vragen om binnen te komen. Maar in al die jaren, waarin ik vele tochten maakte door eenzame gebieden, heb ik dat nooit gewaagd. Het zou dom zijn. Iedereen heeft behoefte aan warmte en licht, maar op dat moment had ik er geen deel aan. Ik zocht het eenzame avontuur. Altijd heb ik het avontuur gezocht. De laatste tijd kom ik erachter dat het avontuur vaak heel dichtbij is. Als ik kijk naar de bewegingen van de vissen in mijn vijver. Zittend op mijn hurken, fluit ik naar de vissen en na een tijdje komen ze omhoog. Ze herkennen mij. Het avontuur vind ik ook als ik in de Groene Daktuin zoek naar de ijsvogel die vlakbij het tuinhuis is gesignaleerd. Sluipend met mijn camera voel ik de spanning van het ontdekken en het jagen op de prooi. Zo heeft iedereen zijn of haar avontuur in het Groene Dak. Organiseer maar eens een tangoavond en zorg dat het een blijvend groot succes wordt. Paras en Paul is het gelukt. Laura zet het voort. Ik vind dat knap. Op iedere tweede vrijdagavond van de maand hoor ik soms in de verte melodieuze muziek. Het klinkt altijd gepast zacht. Het dringt nooit op. Afstand en nabijheid.

BRIDGE

Het is behaaglijk warm in het Tuinhuis. Je ruikt de verse koffie en hoort het water voor de thee in de waterkoker borrelen. De fleurige kussens liggen zij aan zij op de banken en samen met de gesloten gordijnen en de brandende waxinelichtjes zorgen zij voor een knusse sfeer. Ideale omstandigheden voor een manche of zelfs een groot slem. De bridgegroep zonder naam (BZN) is een initiatief van Dien als vervolg op een van de bridgecursussen die we volgden in revalidatiecentrum De Hoogstraat. ‘Na de cursus durfde ik, en met mij een aantal andere beginnende bridgers, de stap naar de competitie nog niet aan’, aldus Dien. ‘We vonden het wel een heel leuk spel, dus een oefengroepje was snel

Spoorrails in de woonkamer

gevormd.' De groep begon met vijf spelers maar werd al snel uitgebreid naar acht leergierige beginnende bridgers die ook een gezellige sfeer belangrijker vinden dan topscores en een mes op tafel. Als de koffie en thee ingeschonken zijn, beginnen we onmiddellijk met briden. Halverwege de avond, na een spel of acht, gaan we over op een wijntje, een biertje of een frisje. We zijn het vaak niet eens over de regels van het bridgespel. 'Elk spel is anders', roepen vooral zij die zich niet aan de biedafspraken houden. De discussies kunnen dan heftig en intens zijn. Zo erg zelfs dat een van ons, al orende, eens keihard tegen de paal in het midden van de ruimte liep. De regels van het Tuinhuis en Het Groene Dak zijn ons helemaal duidelijk. Dien hamert op de haar bekende vriendelijke wijze, er voortdurend op. 'Jongens, even een natte lap over de tafels.' 'Jongens, even goed afwassen, graag.' 'Jongens, sssst, zachtjes op het tuinpad.' Het is een kleine moeite en we doen het met plezier want we willen graag in het Tuinhuis blijven briden.

TREINENFESTIJN

Ik ga op bezoek bij Freek. Eens per jaar, met Kerst, legt hij samen met Wick zijn treinencomplex uit op de vloer van het tuinhuis. In de tuinhuisagenda staat aangekondigd: treinenfestijn. Iedereen mag meedoen en binnenlopen. Ook voor deze activiteit is het Tuinhuis ideaal: een groot vloeroppervlak waar je lekker je gang kunt gaan. Ik spreek Freek thuis. Hij heeft zijn woonkamer helemaal vol gelegd met spoorrails en miniatuurtreinen. Je kunt er gewoon op lopen, daarvoor is het sterk genoeg. Het is breed spoor. Freeks fascinatie voor treinen ontstond al vroeg, als kind bezat hij al een Fleischmannspoor. Toen hij twintig jaar was, begon hij treinen te fotograferen. Hij kreeg een grote locomotief cadeau voor een foto die hij maakte en langzaam breidde hij zijn treinemplacement uit tot wat het nu is. Freek gaat veel naar musea maar ook reist hij bijna elke week met de trein ergens naar toe. Hij heeft een soort pasje waarop 'spoorwegfotograaf' staat en heeft een aantal vrienden die ook bezig zijn met miniatuurtreinen. Soms gaat hij naar hen toe en ze komen ook bij hem thuis. Met deze vriendenclub gaat hij af en toe naar Zwitserland op vakantie om daar het echte authentieke spoor te bewonderen. Als je komende kerst een keer wilt komen kijken: vraag het aan Freek. Het mag zeker.

*Reitz Jonkman - bewoner sinds 2003 - kogro-lid - secretaris
Michel Alexander - bewoner sinds 1993 - beheergroep - verhuurcoördinator*

Nieuwe lichting

‘Het grappige aan dit huis is dat er dus een vereniging aan vastzit die gemeenschappelijk een binnentuin heeft naast een groot Tuinhuis.’

Eind 2007: een huis te koop in Het Groene Dak. Dat betekent dat leden van de bewonersvereniging twee weken mogen kijken en bieden. Als er in die tijd geen geschikte koper is, wordt het huis aangeboden op de externe woningmarkt. Ik zag het huis, werd enthousiast en meldde me daarom versneld aan als aspirantlid van de vereniging. Zo werd ik een interne kandidaat en deed ik mee in de voorrondes. Zo werd ik de eigenaar van Augusto Sandinostraat 112. Maar niet voordat ik me eerst nog uitgebreid had laten informeren door een aantal bewoners, die ik ontmoette op een feestelijke borrel in het tuinhuis op 11 januari 2008. Ze vertelden over de sfeer, over het woonwagenkamp en, in verband met mijn hond Kosha, over het hondenbeleid. Het volgende schreef ik in een mail aan betrokken vrienden die meeleeften met mijn zoektocht naar een eigen koopwoning: ‘Het grappige aan dit huis is dat er dus een vereniging aan vastzit die gemeenschappelijk een binnentuin heeft naast een groot tuinhuis (geschikt en beschikbaar voor feesten, partijen, vergaderingen). Er zijn iets van 66 woningen die erbij horen (deels huur en deels koop); met daarin 90 volwassenen en 60 kinderen. Lijkt mij wel leuk om zoiets gemeenschappelijks te hebben naast mijn eigen toko! Morgen ben ik ook uitgenodigd op een gemeenschappelijke borrel van de vereniging in het tuinhuis en dan kan ik al met wat mensen kennis maken om te zien of ik daar pas. Het project genaamd ‘Het Groene Dak’ (ecologisch wonen) schijnt goed te lopen. Actieve bijdrage is wisselend per persoon. Kan je zelf voor kiezen. Probleem is mogelijk de ligging van het huis. Aan de zijkant zit aan de overkant van de straat een woonwagenkamp. Voordeel is wel dat ik er niet alleen in sta, maar dat ‘we’ als groep dingen kunnen ondernemen hierin, mocht

2007

dat nodig zijn. Twee dagen later schreef ik: ‘Bij tweede bezichtiging opnieuw enthousiast geworden. Ook rust gevonden ten aanzien van het woonwagenkamp want dat lijkt allemaal redelijk rustig te zijn. De mensen van de vereniging voelen goed. Dat geeft toch ook een extra veilig gevoel.’ En weer twee dagen later was de koop definitief rond. Een paar maanden later was de overdracht en weer wat maanden later nam ik samen met Kosha mijn intrek in het huis, na langdurig opknappen en klussen.

Tapas

INVOEGEN EN INTEGREREN

Verhuizen is een ingrijpende levensgebeurtenis. Maar als dat allemaal een beetje zijn plek heeft gekregen, komt er ruimte voor invoegen. Dat kan op allerlei manieren, waarvan sommige wat meer geformaliseerd zijn dan andere. Dingen die ik heb gedaan zijn: mij aanmelden voor de Groene Dakmailgroep om op de hoogte te blijven van alle actuele feiten en gossip binnen Het Groene Dak. Bij een aantal mensen aansluiten om gezamenlijk over te stappen naar Greenchoice als energieleveran-

Klimaatstraatfeest

Vliertje

cier. En ik meld me aan voor een bezoek van het Energieteam. Ook stel ik mezelf voor in 't Groeiend Dak, de bewonerskrant en bezoek de vrijdagmiddagborrel in het tuinhuis. Ik ben een keer aanwezig op de Kogro-vergadering en help mee op de maandelijkse tuindag. Verder help ik mee met het organiseren van een klimaatstraatfeest. Tot slot, een praatje op straat bij het uitlaten van de hond of een kop thee binnen bij iemand. Belangrijk element bij het invoegen, was het bezoek van de introductiecommissie. Twee mensen kwamen op bezoek, Marijke van Zoelen en Elly Sonke, ter kennismaking en om meer te vertellen en vragen te beantwoorden over de ontstaansgeschiedenis van Het Groene Dak.

THUIS(GE)KOMEN?

Nu ik hier bijna vijf jaar woon, lijkt het een passende vraag of het huis, Het Groene Dak en mijn leven hier aan mijn verwachtingen hebben voldaan. Dat is niet gemakkelijk te beantwoorden. Ik doe een poging. Het feit dat ik hier met een hond ben komen wonen heeft vooral mijn ervaringen gekleurd. Een hond bleek minder algemeen geaccepteerd dan ik vooraf had begrepen. Dat vond en vind ik vervelend omdat mijn hond in mijn leven heel belangrijk is en ik tegelijkertijd ook graag een goed lid van de vereniging wil zijn. Soms blijkt dit echter niet goed te combineren. Op zich hoeft dat geen probleem te zijn, maar wat me is opgevallen is dat veel groenedakkers strijdlustige mensen zijn. Ze blijken de neiging te hebben stevig te staan voor eigen overtuigingen en imponeren daarmee; minder sociaal dan ik vooraf had verwacht. Zowel in direct persoonlijk contact als via de algemene mail heb ik deze ervaring opgedaan. Dit voor mijn gevoel strijdlustige karakter past mij

nieuw als bewoner in het
groene dak. kans op nieuwe
vriendschappen en nog veel
meer #spannend

@hetgroenedak

Frans en Nicolle

minder en schrikt mij soms af. Anderzijds heb ik ook ervaren dat in deze 'strijd' mensen redelijk goed aanspreekbaar zijn op hun houding en gedrag.

MIJN HOND

Tegelijkertijd heeft het hebben van een hond voor mij ook een verbindende werking. Mijn hond Kosha, die ik helaas in de zomer van 2011 heb moeten laten inslapen, heeft hier de tijd van zijn leven gehad. De tuin die bij mijn huis hoort, was zijn paradijs met een eigen gegraven 'driekamerappartement' onder een grote lelijke struik. Mijn bovenbuurvrouw Tiziana heeft hem vaak wat extra aandacht gegeven als ik aan het werk was. Maar ook Nathalie (met Olivier) heeft een belangrijke rol voor hem en mij gespeeld. Dat zijn cadeautjes die ik niet snel vergeet. Nu ik inmiddels een nieuwe hond heb, ze heet Tapas, spelen Laura en Noa en Daan en Peter, opnieuw een speciale rol in haar en mijn leven. Maar ook het gezamenlijk ondernemen van alle genoemde activiteiten leverde persoonlijke contacten op. Zo zijn een aantal groenedakkers meer dan gewone burens geworden en dat voelt goed. Verbinden is wat ik graag wil. Ik wilde en wil me graag verbinden aan Het Groene Dak. Mijn wens is door de tijd heen realistischer geworden en in die zin behoorlijk vervuld. Al ben ik geen kernbewoner, ik voel me wel medebewoner. Veel mensen weten dat ik op de hoek woon en dat ik een hond heb en ik ken vele gezichten, iets minder namen en probeer een bijdrage te leveren in ons gezamenlijk samenzijn op de gebieden die bij mij passen. Al met al ben ik op mijn manier thuis!

Nicolle van de Wiel en Tapas (hond) - bewoner sinds 2008

Dekselse optocht

DE LANGE ADEM VAN DE WERKGROEP A27

Voordorp en A27

Op basis van berekeningen van het RIVM (2005) berichtte de GG&GD Utrecht in 2008 dat er elk jaar 315 Utrechters voortijdig overlijden aan de aandoening COPD, veroorzaakt door blootstelling aan fijnstof.

In 2007 stuurt de Verkeersgroep van Het Groene Dak een openbare brief naar overheidsinstanties. De groep uit daarin haar bezorgdheid over het wonen, werken, spelen en sporten langs de steeds drukker wordende A27. Drie belangrijke instanties, het Ministerie van Verkeer en Waterstaat, de afdeling Utrecht van Rijkswaterstaat en de Utrechtse burgemeester en wethouders zijn door deze brief officieel op de hoogte gesteld van het feit dat de gezondheid van bewoners in Voordorp bedreigd wordt door fijnstof en geluidsoverlast. Het Ministerie en Rijkswaterstaat zegt een gezamenlijke inhoudelijke reactie toe. Die reactie zou echter nooit komen. Dat zet de toon en is de aanzet voor een nieuwe impuls aan de Verkeersgroep, de 'Werkgroep A27 Voordorp'.

DE GOUDEN EIKEL

In juni 2008 vieren we het vijftienjarig bestaan van ons Groene Dakproject, met onder andere een debat over de snelwegproblematiek, geleid door Cees Grimbergen. Wethouder Tymon de Weger is aanwezig; Rijkswaterstaat schittert door afwezigheid. Het debat is heel pittig. Na afloop mag de wethouder de Gouden Eikel in de Parkstrook opnieuw onthullen. Die staat er al sinds 1997 en heeft een opknapbeurt gehad. De Gouden Eikel is een 'prijs' van het programma Ook Dat Nog aan de gemeente Utrecht omdat die, jaren na de bouw van de wijk Voordorp, nog steeds verzuimd had een wettelijk verplicht geluidsscherm aan te leggen. Na vier jaar stevig actievoeren kaartte de Verkeersgroep toen de kwestie aan bij Ook Dat Nog, waarna er eindelijk schot in de zaak kwam. Als aandenken krijgt de wethouder van ons een prachtig gouden mini-eikeltje, gemaakt door Jan van Douwen, onze houtbewerker. Een tijd later verdwijnt de echte Gouden Eikel op mysterieuze wijze en wordt niet meer teruggevonden. In de werkgroep spreken we inmiddels over 'de wraak van Tymon' omdat niet lang na het debat de wethouder een motie van wantrouwen van de gemeenteraad krijgt over het dossier luchtverontreiniging en uit zijn functie wordt gezet.

EEN LANGE ADEM

De Werkgroep A27 Voordorp gaat verder met haar spel van verzet tegen de verbreding van de A27. De samenstelling van de werkgroep wisselt. Het is niet gemakkelijk om je te blijven inzetten zonder concreet resultaat. Humor is van wezenlijk belang en op de vergaderingen wordt bij tijd en wijle flink lol gemaakt. Vanaf 2009 werken we samen met de

bewonersgroepen langs de oostkant van de stad, met name Lunetten en Rijsweerd. Ook groeit in die periode een breder, stedelijk netwerk, waar behalve de bewonersgroepen ook de Kracht van Utrecht, Natuur en Milieufederatie Utrecht, het Milieucentrum Utrecht en de Vrienden van Amelisweerd aan deel nemen. Met dit grote netwerk wordt politieke druk gezet en dat heeft al een aantal keren behoorlijk effect gehad. Erg belangrijk voor de motivatie en goed voor het volhouden van de lange adem. Ook in de wijk houden we diverse acties. In januari 2009 gaan we met verschillende bewoners uit Voordorp en uit Het Groene Dak de hele wijk door. We bezoeken ongeveer 1500 huizen en verzamelen handtekeningen bij een petitie tegen de verbreding van de snelweg. Het levert veel leuke gesprekken op en soms pittige discussies. Opvallend is dat er in Voordorp heel wat actievoerders wonen die dertig jaar geleden nog in de boomhutten in Amelisweerd gezeten hebben. Op 16 februari 2009 overhandigen we de petitie met bijna duizend handtekeningen aan een vertegenwoordiger van Verder, een samenwerkingsverband van gemeente, provincie en Rijk.

DEKSELSE OPTOCHT

Op een koude zaterdag 16 januari 2010, houden verschillende bewonersgroepen tegelijkertijd een Dekselse Optocht om de aandacht op de verbredingsplannen te vestigen. Wij doen ook mee. We maken fors lawaai met pannendecksel en de Utrechtse pers is erbij. Na afloop drinken we warme chocolademelk in het buurthuis aan de Wevelaan. De samenwerking tussen de bewonersgroepen versterkt zich en ook in Den Haag wordt steeds duidelijker dat het verzet in Utrecht goed is georganiseerd en breed wordt gedragen. Er is veel deskundigheid in huis. In november van dat jaar zitten we in een gemeentelijke inspraakavond (RIA) over geluidsoverlast. Er zijn zo'n twintig sprekers, waarvan vijf uit Voordorp. Precies op het moment dat Liesbeth Simpelaar uitspreekt dat we genoeg hebben van het aanzwellende geluid van de snelweg, zijn haar woorden onhoorbaar door zo'n tachtig actievoerders die buiten met potten, pannen en toeters herrie maken. Een samenloop die je niet van te voren verzint en er wordt even flink om gelachen in de raadszaal.

VOORDORP STAAT OP DE KAART

In november 2011 komt minister Melanie Schultz van Haegen zich persoonlijk op de hoogte stellen van de situatie langs de snelweg. Ze be-

*Petitie tegen
verbreding
snelweg A27*

*Tweede onthulling
Gouden Eikel door de
wethouder*

snelwegverbreding #A27 geeft nog meer herrie en fijnstof. hartstikke #ongezond samen met de kracht van utrecht komt Voordorp in verzet #tegenuitbreidingA27 @hetgroenedak

zoekt Lunetten en gaat daar het gesprek aan met bewonersgroepen uit Lunetten, Rijsweerd en Voordorp. Tijdens dat gesprek zegt ze letterlijk dat Voordorp voor haar nu ook 'op de kaart staat'. Dat is mooi, vinden we. Maar zo ongeveer op het moment dat ze wegrijdt, komt vanuit Den Haag het bericht dat op veel snelwegen in Nederland de maximum-snelheid naar 130 km per uur wordt opgetrokken. Hoe serieus moet je zo'n gesprek dan nog nemen? Het is voor alle bewonersgroepen een behoorlijke domper, het voelt zelfs als een trap na. Maar toch pakken we iedere keer de draad weer op. Persoonlijk vind ik het ook mooi om de ontwikkeling te zien die we als werkgroep hebben doorgemaakt in de loop van een aantal jaren. De samenwerking met andere bewonersgroepen in de stad Utrecht heeft veel effect gehad, zowel in de politiek als voor onze eigen motivatie.

FLUISTERASFALT OP DE A27

Inmiddels hebben we in 2012 een echt, concreet resultaat. In 2011 blijkt in een gesprek met Rijkswaterstaat dat overal langs de oostkant van Utrecht dubbellaags ZOAB, zogenaamd 'fluisterasfalt' ligt. Behalve op die anderhalve kilometer langs Voordorp. Daar schrijven we eind 2011 een brief over naar gemeente, provincie en het Rijk met het verzoek om ook langs Voordorp dit fluisterasfalt aan te leggen. December 2012 horen we 's nachts het 'bliep bliep, kedeng kedeng' van machines voor dubbellaags ZOAB langs Voordorp. En daar zijn we toch wel erg blij mee. Een hoorbaar resultaat! Hoe het zal aflopen met de verbreding van de snelweg is nog niet duidelijk. De minister Schultz van Haegen is vastbesloten al het beschikbare geld uit te geven aan de doorstroming op de Utrechtse Ring. Het maakt voor haar niet uit dat inmiddels de files verminderen doordat er minder gereden wordt, het 'nieuwe werken' steeds meer in gebruik komt en jongeren niet meer zo gefixeerd zijn op het bezit van een auto. Dus misschien wordt er 2,1 miljard uitgegeven voor iets wat in 2016 of 2017 helemaal niet meer nodig is. De toekomst zal het leren.

Nel Hoogland - bewoner sinds 1996 - werkgroep A27

De redacteurs van het eerste uur

De krant

HONDERDVEERTIG KEER GROEIEND DAK

6002

De communicatie binnen Het Groene Dak gaat op vele manieren. We spreken elkaar op vergaderingen, in de tuin, tijdens de open bar op vrijdagmiddag en we lezen elkaars emails die binnenkomen op de Yahoogroep. Maar het belangrijkste communicatieorgaan is misschien wel onze papieren krant 't Groeiend Dak.

Inmiddels zijn er ruim 140 nummers verschenen en verspreid onder alle bewoners. Tegenwoordig wordt de krant in een paar dagdelen op een moderne iMac gemaakt. Er wordt een oproep gedaan via de mail voor kopij en dan stromen de artikelen en verhalen binnen. Soms moet er wat gepord worden hier en daar om de stroom op gang te helpen. Het redactiewerk organiseren, mensen aanspreken voor een artikel, foto's verzamelen, teksten redigeren en de krant afmaken blijft een tijdrovende klus. Net als vroeger. Hoe lang zal het nog duren voordat de krant in zijn geheel digitaal gelezen wordt via website of Facebook? Een spannende vraag voor de nabije toekomst. Want wonend in dit ecologisch woonproject, praten we toch over kilo's papier per jaar.

PLAKKEN EN KNIPPEN

Terwijl de huizen in 1993 zijn opgeleverd, bestaat de krant al vanaf 1989. Het was het communicatieorgaan om iedereen te informeren over de bouw en de voortgang van Het Groene Dak. De mensen die aan de wieg van de krant hebben gestaan zijn Weia Reinboud, Tienieke de Groot, Dien van Strien en Rymke Wiersma. Tienieke kan het zich nog levendig voor de geest halen die beginperiode: 'Wat me van de eerste periode is bijgebleven zijn de drukke weekenden. We waren de hele zaterdag of zondag met vijf mensen met de krant bezig in het Milieucentrum aan de Oudegracht. Daar zaten we dan te plakken en te knippen, Dien, Rymke, Peetje en ik. Weia maakte met de hand de koppen,

een jubileum voor het **#eco-wonen** project in
utrecht **#20jaar** maar hun krant 't groeiend dak
 bestaat al 24 jaar! gewoon op **#papier** @hetgroenedak

mensen kwamen tijdens het maken van de krant nog binnen met kopij. Rymke, Peetje of ik stonden te kopiëren en vaak kwam er iemand langs met een pan soep. Het waren drukke, maar gezellige dagen.' Rymke vult aan: 'We verdeelden de kranten per wijk en ieder nam een stapeltje om de kranten te bezorgen. Ik herinner me dat Peetje, Tienieke, Michèl, Carine, Maika en Marcel en anderen vaak bij het MICU langskwamen om met de afwerking en bezorging te helpen.' Illustraties werden niet van Google geplukt zoals nu. Tienieke: 'Ik kan me herinneren dat we een map vol met plaatjes hadden. Die waren in de loop der jaren bij elkaar geknipt uit kranten en tijdschriften. Allerlei romantische, oude huizen en kastelen stonden erop.' De eerste krant verscheen begin juni 1989. Helene Hagg die intensief bij de voorbereidingen betrokken was, maar hier nooit heeft gewoond, bedacht de nog altijd gebruikte naam 't Groeiend Dak.

PLUKJES GRAS

Het is bijzonder om je te realiseren dat de krant er eerder was dan onze huizen. De ideeën kregen eerst vorm op papier en daarna gestalte in de werkelijkheid. Het plan voor een krant ontstond op de tweede bijeenkomst die de initiatiefgroep voor Het Groene Dak had georganiseerd op 21 maart 1989. Dat was tevens de oprichtingsvergadering van de Vereniging Het Groene Dak. Op de eerste, informatieve avond waren meer dan honderd mensen afgekomen. Op die oprichtingsvergadering werden grote vellen papier op de muur geplakt. Er moesten werkgroepen gevormd worden. Met viltstift. Heel jaren tachtig. De initiatiefgroep had er al een aantal bedacht. Rymke herinnert zich haar passie van toen: 'Ik houd niet zo van organiseren of me te verdiepen in technische zaken. Er was eigenlijk maar één onderwerp waar ik warm voor liep: 'Kommunikatie'. Ja, let op de spelling. De wortels van Het Groene Dak zitten duidelijk in de anarchistiese hoek die het met de spelling niet zo nauw nam. Rymke kreeg tijdens die bijeenkomst gelijk het visioen van een krant. 'Ha, lekker schrijven, dacht ik en iedereen de kans geven dat ook te doen. Het leek me leuk, maar ook erg nuttig voor de onderlin-

ge uitwisseling.' Meer mensen waren enthousiast. Er meldde zich een drukker en een vormgeefster en Dien van Strien en Weia Reinboud haakten aan. Dien is jarenlang een van de trouwe plaksters geweest, tot 1996. Het groepje Kommunikatie groeide en de eerste vergadering was op 5 april 1989. Weia had een stramien voor de krant bedacht die voor de makers zo min mogelijk tijd en moeite zou kosten en zij ontwierp de kop van 't Groeiend Dak. Met de hand tekende zij alle tussenkoppen in grote handgeschreven letters. Ze was er elke keer uren zoet mee terwijl anderen het knip- en plakwerk deden. Ook de paginanummers werden met de hand getekend. Want over één ding was de redactie het eens: de nummers van de bladzijden zouden in een plukje gras moeten staan. Dat was dus een arbeidsintensief klusje elke keer. Weia heeft nog jarenlang de eerste pagina van de krant vol geschreven als welkom aan de lezers. Haar filosofische gedachtegoed stortte zij over ons uit, vaak met droge humor en soms met een wijze les of waarschuwende vinger. Autobezitters moesten het vaak ontgelden.

IN GESPREK

Sinds 2009 zijn de taken overgedragen aan ondergetekende. De krant heeft een aantal vaste rubrieken gekregen zoals 'Even voorstellen' en de rubriek 'Het jonge Dak'. De krant informeert nog steeds over beleids-punten, financiën en werkgroepen. De plukjes gras zijn verdwenen. Met twintig jaar geschiedenis in de rug, ontstaan interviews met ex-bewoners of jongeren, die hier als kind zijn opgegroeid. Fris en sprankelend zijn de duo-columns tussen twee bewoners die met elkaar in gesprek gaan over milieu, wonen, eco-frustraties en alledaagse belevenissen. Karin verzorgt de rubriek Het Jonge dak, Rhonda en Martine doen vaak een interview, Leendert levert zijn milieu-column aan en Frans stuurt trouw een mooi verhaal in. Rymke blijft gepassioneerd de emails lezen die ze verwerkt in de rubriek de Dorpspomp. Maarten verzorgt punctueel de financiële verslaglegging van onze vereniging. Marijke, Tienieke, Rob en Reitz informeren ons over de Kogro of de tuin en Helène verzorgt de laatste correcties in de teksten. De krant wordt opgemaakt en verzonden als pdf aan Rymke. Zij maakt de klus af en is dus al die jaren betrokken geweest! Via de kopieer- en sorteermachines van Atalanta wordt de krant geprint, geniet en rondgebracht. Het mooiste moment is de plof op de mat.

Els Vegter - bewoner sinds 1993 - inrichtingscommissie - eindredactie 't Groeiend Dak - jubileumboek

Els, de huidige redacteur van 't Groeiend Dak

GERODDEL, GEKLAAG
EN DIEPGAANDE GESPREKKEN

Rondom de dorpspomp

Een dorpspomp? Het Groene Dak is geen dorp, en hoewel er volop geluid is, zijn er geen piepende en knarsende geluiden te horen van het omhoog hijsen van water. Je ziet hier van alles, maar niet het dagelijks heen en weer lopen van bewoners met eerst lege en daarna volle emmers, met water dat tegen benen spat, met emmers die overlopen.

Er is geen dorpspomp en toch is er soms wel net die ene druppel te veel... Zo'n echte pomp zou betekenen dat velen elkaar dagelijks zouden ontmoeten, en de sfeer zou misschien lijken op de bruisende begintijd, toen alles nog bedacht en opgebouwd moest worden of op de jaren daarna, toen we een deel van het tuinhuis moesten afbreken en weer op moesten bouwen, nadat schimmels de vloer hadden verwoest. Een informele, gezellige sfeer is altijd een van de sterke punten van Het Groene Dak geweest. De vergaderingen waren en zijn altijd gezellig en gezeurd wordt er zelden of nooit. Dat was al zo tijdens de opbouwfase en dat is al die jaren dat we hier wonen zo gebleven. Het geheim van de prettige sfeer zit er denk ik in, dat we een club zijn met heel wat eigenzinnige mensen, die het zonder te verzuren af en toe met elkaar oneens kunnen zijn. Een club waar niet enkele 'baasjes' of 'bazinnetjes' het voor het zeggen hebben. Er wordt bij belangrijke beslissingen altijd naar consensus gestreefd en ook buiten de vergaderingen lijkt het erop dat de meesten erop gericht zijn iedereen aan bod te laten komen. Een fijne sfeer is mooi. Toch is dat op zich nog geen dorpspomp. Een dorpspomp, dat betekent: informele uitwisseling van nieuwtjes, goed aardig geroddel, geklaag over onbelangrijke dingen, verhitte discussies en af en toe zeer diepgaande gesprekken. En zo'n dorpspomp is er... digitaal.

Overtreder fietsverbod

KATTEN, PADEN EN AUTO'S

In mei 2000 wordt er een 'chatlist' voor Het Groene Dak ingesteld. 'Het handige is dat je, om op de hoogte te blijven niet naar een of andere website hoeft te surfen. Als je e-mail gebruikt, komen alle mailtjes gewoon bij je binnen iedere keer als je de post binnenhaalt.' Aan woordkeus en uitleg is te horen dat internet, e-mail en e-maillijsten in die tijd voor velen nog nieuw zijn. De discussie op de lijst gaat vooral over katten op het binnenterrein. Een fijn gebied voor deze huisdieren maar niet fijn voor jonge vogels in het voorjaar. Het binnenterrein dreigt volgens sommigen te veranderen in 'één grote kattenbak'. In juni 2003 vieren we het tienjarig jubileum. Op het programma voor de vrijdagmiddag staat een debat gepland: 'De verleiding van het collectieve', waarbij prikkelende vragen worden opgeworpen zoals: 'Hoe spreken we elkaar aan op individueel gedrag, ook op datgene wat zich achter de voordeur bevindt? Bemoeizucht of inspirerend? Kortom: de spanning tussen collectieve waarden of afspraken en individuele beslissingen.' In de discussie blijkt dat we wel degelijk idealen met elkaar delen maar er zijn natuurlijk ook verschillen. Problemen benoemen, maar het liefst zo dat je er ook eens met elkaar om kunt lachen. Dat lijkt het beste te werken. 'Ik ga niet katten,' staat in één van de mails, 'maar het thema roept kennelijk nogal wat reacties op.' In krant 98 van februari 2004 is aan een paar grapjes op de achterkant te zien dat het kattenvraagstuk nog springlevend is en dat er nog een prangende kwestie is bijgekomen. De volgens sommigen te modderige paden op het binnenterrein. Ook het thema auto's verschijnt in beeld: er komen er steeds meer. Moeten daarvoor de, ooit bij de gemeente bevochten, groenstroken verdwijnen? En hoeveel snoeien we? De tuingroep kan vaak het werk niet aan maar niet iedereen vindt alle tuinwerk nodig of wenselijk. In krant 99 op bladzijde 1274 noemt Els de krant als 'dorpspomp' maar 'steeds meer mensen sluiten zich aan bij de Yahoo-groep van Het Groene Dak.' Ook zij is enthousiast over de nieuwe vorm van communicatie: 'Er wordt gevraagd naar een nieuwe wc, haardhout (wat een kleine milieudiscussie uitlokt), emoties komen los over doodgebeten vogels, irritaties over poezen worden geuit en nou ben ik pas een maand aangesloten.' In krant nummer 100 staat dat iemands fiets is gejat. Uit de tuin nog wel. Een volgend hot item kondigt zich aan: de hekken en het al dan niet op slot doen ervan. Zo zijn er altijd onderwerpen uit te wisselen.

FELICITATIES EN STEUN

In december 2004 in 't Groeiend Dak 101 begint de rubriek: 'De email-dorpspomp' met samenvattingen van de mails op de e-maillijst. In die tijd vinden we het nog vreemd, gênant bijna, om als burens op deze manier, via een satelliet met elkaar te converseren. Toch sluiten steeds meer mensen zich aan. Behalve de terugkerende onderwerpen en het vragen naar of aanbieden van spullen, feliciteren we elkaar bij geboortes, het halen van een examen en steunen we elkaar bij ziektes of soms sterfgevallen. Je ziet hoe sommige onderwerpen steeds weer, laten we zeggen 'levendige' discussies opwekken. De paden, door sommige modderbaden genoemd, blijven de gemoederen bezighouden. We komen er niet makkelijk uit. 'De korreltjes graver d'or verdwijnen natuurlijk niet, veranderen slechts van plek. Ik schat dat er een halve tot een hele centimeter verdwijnt per jaar. Die halve centimeter ligt dan in onze huiskamers in de vorm van stof en gruis.' Als er een kwestie bijkomt, namelijk het al dan niet fietsen op de paden, dreigt de discussie wetenschappelijke vormen aan te nemen: 'Volgens mij zet je je voet plat neer en heb je nooit die keurige drukverdeling over het gehele voetoppervlak (...) het verschil in puntbelasting tussen lopen en fietsen (...)'. En er volgt een technische uiteenzetting van een bewoner.

FACEBOOK EN TWITTER

Vanaf december 2005 heet de rubriek 'Rondom de dorpspomp'. De laatste jaren zijn er naast de terugkerende onderwerpen (katten, paden, hekken, luidruchtige feestjes of ongenode gasten op het binnenterrein) ook veel mails met nieuws over de A27 waar we helaas naast wonen. Fijnstof, lawaai, ongerustheid over een ophanden zijnde verbreding van de weg, fantasieën over overdekking van de weg en acties. Daarnaast zijn er mails over hoopgevende initiatieven als repair-café's, een moestuin op de Brink en de gezamenlijke aanschaf van zonnepanelen. De meeste groenedakkers hebben zich inmiddels bij de mailgroep aangesloten maar Facebook en Twitter zijn als medium nog niet echt ontdekt. Zal dat zo blijven de komende twintig jaar? Wie weet bouwen we nog eens een echte dorpspomp. Hoe dan ook, voor het echte bijpraten zullen we onze huizen uit moeten komen.

Rymke Wiersma - bewoner sinds 1993 - krantgroep - introductiecommissie

Hond en kat doen
maar wat

Kunststuk

EEN IMPRESSIONISTISCH SCHILDERIJ IN 100 KLEUREN GROEN

De wethouder kijkt nog even op zijn smartphone. Hij moet nu toch echt naar die flyer gaan kijken. Nog even bedenken wat hij zal gaan zeggen daar in Voordorp. De flyer ziet er strak uit, lekker groot, meer een poster eigenlijk.

Op de kleurrijke voorkant staan hele rijen met foto's, eronder de tekst: 'Voordorps Verbeelding - Kunstroute - voor en door bewoners'. 'U kunt weer langs bij een groot aantal adressen in Voordorp. Bel aan en laat u verrassen door het werk van kunstenaars en creatievelingen. In het Tuinhuis vind je het café-restaurant, gerund door de kinderen van Het Groene Dak. Maar om te beginnen is in het Tuinhuis om 13.00 uur een bijzondere start.' De vierde opening deze week; het vierde lintje knippen. Daarna begint het weekend. Lekker. Leuk trouwens,zoveel aanbod en zoveel eigen initiatief...' Hij krabbelt nog even wat welluidende openingszinnen op een papiertje, vouwt deze dubbel en steekt het in de binnenzak van zijn colbertje. Adres nog even invoeren op de tomtom. Een blik in de spiegel, hand door zijn haar.

KLEINKUNST

De wethouder is net op tijd. Het was toch wel even zoeken naar de ingang. Waar is het hek naar de binnentuin. En welk zanderige pad moet hij nemen, tussen al die struiken. In het voorportaal trekt hij nog even de kraag van zijn gestreepte overhemd over zijn colbert. De cameraman heeft hem meteen in het vizier. Door het raampje ziet hij dat het binnen al is volgestroomd. De vriendelijke, grijze gastheer herkent hem gelukkig meteen en komt met uitgestoken hand op hem afgesneld. De deur zit naast het podium en hij wordt meegenomen naar een plek weg van de spotlights. Eindelijk neemt de presentatrice vanuit het geroeze-

2011

Groep 8 maakt kunst

moes het woord en heet alle gasten welkom. Ze verontschuldigt zich nog voor de geluidsoverlast van de A27 en stelt de deskundigen voor: 'Dames en Heren, Saskia Stilleven, journalist en hoofdredacteur van Kunstbeelden zal de wethouder gaan interviewen. Leo Luisterkunst, de doventolk zal het interview visueel ondersteunen met gebarentaal'. Saskia straalt. Ze ziet er schitterend uit met een opvallend kleurige ketting om haar hals. 'Vandaag kunt u Kunst kijken en kopen en daar ga ik eens met u over praten. Zullen we elkaar tutoyeren? Uit betrouwbare bron heb ik vernomen, dat u eigenlijk niets met kunst heeft?' Er volgt een hilarische sketch, waarvan de inhoud hier geen ruimte krijgt, maar wel te zien is in een filmpje op internet. Het werd het begin van een mooie middag met kunst, heel veel kunst in heel veel vormen.

IMPRESSIONISTISCH SCHILDERIJ

Maar wat is eigenlijk kunst?

‘Onder kunst wordt in het algemeen verstaan: het product van creatieve menselijke uitingen zoals schilderen, tekenen, beeldhouwen, fotografie, film, interactieve media, literatuur, poëzie, theater, muziek, zang, dans, of bouwkunde.’ bron Wikipedia. Creatieve menselijke uitingen tieren weelderig in Het Groene Dak. Tien jaar eerder kwam ik hier voor het eerst. Ik werd door mijn enthousiaste gastvrouw meteen naar haar balkon op de bovenste verdieping geleid. En daar zag ik één groot kunststuk. Vanaf die hoogte was Het Groene Dak als een impressionistisch schilderij. De glooiende planten, struiken en bomen strekten zich voor mij uit in honderd kleuren groen. Een slingerpad met goudgeel gespikkelde gravier d’or en de waterpartij gevuld met verticale rietstengels in alle maten. In mijn verbeelding zoemde ik uit boven dit minidorp aan de rand van de stad: vijftig meter boven de grond kon je zien dat er wel degelijk goed over was nagedacht. Er lag een stevig ontwerp daar in die tuin. Langs de randen vierkante vlakken in allerlei kleuren: rood en grijs-bruin. De daken van de huizen en schuren, gelardeerd met felgekleurde dotjes verf, zo hier en daar. Als je verder uitzoemde, zag je rondom dat vierkante vlak, met al die kleuren groen en wat rood, een enorme hoeveelheid grijs: straatsteen- en baksteengrijs, leigrijs, asfaltgrijs van de A27 en stoeptegels. De wereld daarbuiten sloot in al zijn grijsheid mooi aan bij dit kleurrijke geheel. Ik was toe aan een nieuwe levensfase, met andere leefvormen en dit hier was erg aantrekkelijk. Het liep gesmeerd en ik vond mijn plekje in een woongroep, ook al zo’n kunststukje. Mijn eigen achtertuinje trof ik aan als een abstract schilderij. Een enorme groene chaos. Er groeide van alles, vooral de honderd soorten onkruid raakten mij enorm. Wauw! dacht ik. Hier mag alles gewoon groeien, afsterven en veranderen in compost. Hier hoeft niets zoals het hoort. Ik hoef het niet te snoeien; niets te zaaien. De groene chaos mocht langzaam bruin en rafelig worden en opnieuw weer opbloeien. Zittend op de drempel van mijn achterdeur, besloot ik er 365 kunststukjes van te maken. Ik maakte er elke dag een foto van en hing ze aan mijn muur. Toen de glans er een beetje af was, wilde ik verder kijken dan mijn neus lang was.

FREE JAZZ

Ik zag mini-eigen-voor-en-achtertuinjes en trof er heel veel verschillende beeldhouwwerken. Ik gluurde door al die ramen naar binnen en ving glimpen op van nog meer kunst aan de muren, voor het raam en

*Werk van Liesbeth
Simpelaar*

*Frans en Hélène
onder schilderij van
Els Vegter*

in de vitrines van het Tuinhuis van keramiek, verf, textiel, emaille en afval. Ik sprak er met de mensen en ik hoorde hoe ze hun levens op hun eigen creatieve wijze vormgaven. Ik hoorde de verbeelding spreken en ontdekte zelf-gefabriceerde-culturele-zondag-optredens met dans en muziek: tango, free jazz, harp, djembés en aria's. Het Groene Dak is een enorme inspiratiebron. De verbeelding van veel mensen is groot en er wordt hier op heel veel manieren met elkaar samengewerkt en geleefd. Er is het lef te herschikken en er is een gretigheid om op zoek te gaan naar nieuwe vormen. Er wordt massaal gespeeld, gezongen, geschilderd, gekleed, verteld, gedanst en verbeeld. Acteurs die met hun sketch de gevestigde orde uitdagen om eens echt te kijken naar kunst. De schrijvende beeldend kunstenaar met haar vondsten, die zijn verwerkt in grote schilderijen die overal in het land ten toon gesteld zijn. De kunstenaar die graag ruimtelijk werkt met herinneringen, papier, metaal en klei en daar zelfs internationale prijzen mee vergaart. De verbeelders die leven nieuwe vormen willen geven: rituelen van rouw en verdriet tot nieuwe vormen van samenzijn en leven in Transition Towns. De beeldend kunstenaar die poppen en ander speelgoed en bestaande spullen uit elkaar sloopt om er nieuwe vormen van te maken en spannende verhalen mee vertelt. De verhalenverteller die visioenen schept van oude en nieuwe werelden. De traditionalisten, die op zoek gaan naar de schoonheid van dat wat nooit lijkt te veranderen: de naakte kracht en kwetsbaarheid van het menselijk lichaam. De dansers, die oude tradities tot kunst verheffen door de dansers uit te nodigen hun eigen creaties te beleven. De zangeres, met haar klassieke fluwelen stem en ook vrolijke noten. De free jazz musici die met hun duizelingwekkende experimenten luisteraars in verwondering laten opkijken. Ik zie een enorme drive om de platgetreden paden opnieuw vorm te geven. De verbeelding leeft zich uit in vele vormen. Ik zou bijna willen roepen: 'Kijk, luister en beleef alle kunst met ons mee!'

Rhonda Spates - bewoner sinds 2002 - jubileumfeest - kunstroute Voordorps Verbeelding

DE DOOD HOORT BIJ HET LEVEN

In memoriam

In een gemeenschap van 66 huishoudens waar meer dan honderd mensen samenleven komen er nieuwe mensen bij door geboorte, maar er vallen ook mensen af. Soms door een verhuizing, maar helaas ook door de dood. Het Groene Dak maakte dat de afgelopen twintig jaar vijf keer mee. En elke keer was het anders. Maar altijd was er rouw en verdriet.

han, gijs, roos, mirjam, eleon.
zij zijn er niet meer. wij leven
verder en #gedenken hen.

@hetgroenedak

Gedurende de tijd dat Het Groene Dak bestaat, zijn er vijf medebewoners gestorven. Bij het nader bekijken hiervan, viel op dat ze alle vijf relatief jong zijn gestorven, hoewel de een jonger dan de ander.

Freddy Mercury zingt:

‘Only the good die young
they are only flying too close to the sun
and then life goes on - without them’

HERINNEREN

Zo klinkt het vrij simpel, maar wij hebben meestal een naar en verdrietig gevoel bij de dood. Die komt te vaak onverwacht en op het verkeerde moment. Ook al zeggen we, de dood hoort bij het leven, we gaan nu eenmaal dood. Zo eenvoudig ligt het vaak niet in de realiteit. Voor de nabestaanden is het verlies een gemis, ingrijpend en soms niet te bevatten. Het loslaten van een geliefd iemand is een van de moeilijkste taken van het leven. Het vraagt tijd hiermee om te gaan, troost, moed en kracht te vinden om door te leven. Er zijn nogal wat manieren om het overlijden van een naaste mee te delen aan de buitenwereld. Iemand is heengegaan of opgenomen in het licht. Een ander spreekt van naar de hemel gaan en zo zijn er nog meer omschrijvingen die in woorden proberen te vatten wat daar eigenlijk te groots voor is. Het geeft aan dat we het niet goed weten en verschillend denken over wat er na de dood is of zou kunnen zijn. Is het over en uit of is er nog een ander leven na de dood? Is er een God en een hiernamaals? Komen we nog een keer terug? Wie weet het antwoord? We weten het niet zeker, maar één ding is wel helder: het aardse leven stopt voor degene die sterft en heeft een grote impact op het verdere leven van de achterblijvers. Wat we ook altijd willen als er iemand overlijdt, is de geliefde persoon blijven herinneren. Door een grafmonument, een foto of een dierbare gedachte. Zo

blijft hun bestaan nog een beetje tastbaar. We willen blijven weten, wie ze waren en wat ze hebben betekend voor ons en voor anderen. Opdat we ze nooit zullen vergeten.

VIJF MONUMENTJES

We herinneren en staan even stil bij de volgende vijf personen:

Han (1963) - Hij heeft nooit in Het Groene Dak gewoond. Hij stierf in de aanlooptijd naar de verhuizing. Hij was een vriend van Hugo en Leen. Han is 30 jaar geworden.

Gijs (1978) - Gijs is de zoon van Barbara en Maarten, broer van Tobias en Fenne. Hij kwam hier wonen met zijn ouders en broers. Hij woonde ook in een instelling, maar in de weekenden was hij graag in Het Groene Dak. Hij was een heel bijzondere jongen. Gijs is 18 jaar geworden.

Roos (2004) - Het dochtertje van Angelina en Michiel heeft maar heel kort geleefd. Het was hun eerste kind. Ze zag er zo mooi en lief uit. Het leek alsof ze sliep. Zij is gestorven drie dagen na haar geboorte.

Mirjam (1960) - Mirjam woonde hier met hart en ziel. Ze was actief in de vereniging, maar ze kreeg kanker. Ze heeft nog bijna zes jaar met haar ziekte geleefd en werd verzorgd en opgevangen door vrienden en

*'Kijk een kauw vliegt over het natte asfalt
ze glimmen elkaar zwart toe
de zon komt ineens als een camera tussen de wolken
heel scherp worden de veertjes
en elk vastgevloeid zwart steentje gefixeerd
ik denk aan eindeloze seizoenen
op en neer als eb en vloed
mijn eigen eindige leven daar ergens tussenin
wat ik daarin doe, waar ik nog naartoe wil
alsof daar iets van troost uit te sabbelen valt
het enige wat telt tussen de miljoenen is:
dat ik het gezien heb
dat ik er was met mijn kwetsbare lijf als ervaringsvehikel
niet meer op zoek naar houvast, antwoorden, betekenissen, troost
alles los te laten
en te vallen als al die anderen.'*

Mirjam Karelse - april 2004

Mirjam

familie. De laatste twee maanden woonde ze in een hospice waar ze overleed. Zij is 43 jaar geworden en werd opgebaard in ons tuinhuis van waar de begrafenisstoet lopend vertrok naar de begraafplaats. Het was een indrukwekkend afscheid.

Eleon (1955) - Zij woonde hier met haar drie kinderen en leefde vrij rustig en op zichzelf. Ze werd ziek en stierf in het ziekenhuis. Er waren maar weinig groenedakkers die ervan wisten. Zij is 54 jaar geworden.

LOSLATEN

Voor de doden kunnen we weinig meer betekenen, dan alleen af en toe aan ze denken of een kaarsje branden. Voor nabestaanden kan dat wel, zij moeten immers verder leven zonder diegene die hun lief is en dat verdient onze oprechte aandacht, warmte en liefde. Een mooi afscheids-gedicht schreef Mirjam Karelse ooit in onze bewonerskrant, 't Groeiend Dak. De herinnering aan haar met haar roze vouwkrat voorop de fiets is nog zeer levendig. Ze was een trendsetter want tegenwoordig fietst heel Utrecht met een krat op de fiets. Mirjam was een scherpe waarnemer en het lijkt wel of dat geïntensiveerd werd zo vlak voor haar dood.

Herma Esselink - bewoner sinds 1993 - tuingroep

EEN VOORUITBLIK

Toekomstmuziek

Nu Het Groene Dak twintig jaar bestaat, leek het mij een boeiend idee om eens twintig jaar vooruit te kijken. Hoe zou ons woonproject er dan uit kunnen zien?

Op de eerste plaats zijn we natuurlijk allemaal een tikje ouder geworden. Sommigen hebben dit project ingeruild voor een heel andere

Bewoners in 2033

omgeving: wat spiritueler, zal ik maar zeggen.

Op de tweede plaats zijn er door de techniek dingen mogelijk geworden waarvan wij nu nog niet durven dromen. En toch is dat precies wat ik met u wil doen. Ongegeneerd dromen.

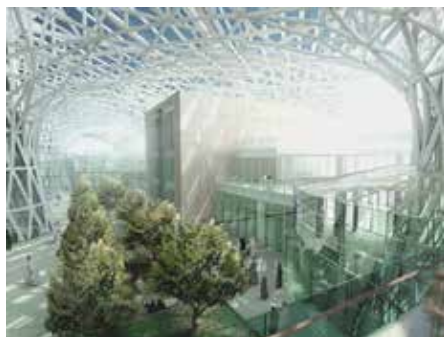
DROMEN

Over twintig jaar ziet de wereld er heel anders uit dan nu. De eenwording van Europa is voltooid en de euro is wereldwijd standaardbetaalmiddel. Het derde kabinet Roemer heeft weer grootse plannen op stapel staan. En dat terwijl de armoede al is uitgebannen. Iedereen heeft een basisinkomen en werkt naar behoefte, afhankelijk van zijn of haar bestedingspatroon. Het leger bestaat niet meer, want niemand wil nog soldaat zijn. Ook de politie is sterk gekrompen en een louter dienstverlenende organisatie geworden. De zorg is weer betaalbaar omdat men-

sen steeds langer gezond blijven. Op school leren kinderen dat er maar één doel in het leven is: samen gelukkig worden en lief en leed delen. Dit als voorbereiding op een volwassen leven waarin verantwoordelijke en solidaire burgers vol vreugde de taken verrichten die het beste bij hen passen. Want al het werk dat we nu als zwaar, onplezierig of smerig ervaren, is dan allang geautomatiseerd.

GLAS EN STEENOVENS

En dan ons woonproject. Het Groene Dak ligt te schitteren in de zon. Dankzij extra subsidies van het tweede kabinet Roemer heeft niemand meer last van verkeerslawaai of fijnstof: ons hele woonproject wordt al jaren ingesloten door een immense kas met driedubbel glas. Door al dat glas en de opwarming van de aarde hoeft er nooit meer gestookt te worden. Een ingenieus ventilatiesysteem zorgt voor een constante, bijna tropische temperatuur van pakweg twintig graden; in strenge winters is het iets kouder. Zodra u de kas binnenkomt ziet u rechts de gemeenschappelijke parkeerplaats voor e-fietsen, scootmobielen en rollators. Alles in frisse groene kleurtjes. Na een jarenlange discussie zijn de paden uiteindelijk geasfalteerd in een donkerrode aardekleur. Het meest opvallende aan de binnentuin is de pittoreske ruïne van het tuinhuis. Zo'n vijf jaar geleden stortte om onduidelijke reden het dak in en werd met algemene instemming besloten om het zo te laten. Het dak was immers niet meer nodig, dankzij de glazen overkapping. Er staan twee steenovens op het binnenterrein. Eentje voor volwassenen om brood te bakken en een kleiner exemplaar voor kinderen om koekjes te bakken.

Het dak van de toekomst

Boeren in je buurt

Ons paradijs op aarde

Verder staan er overal verspreid allerlei duurzame fitnessstoestellen. Voor kinderen zijn er ook speciale attracties: een fantastisch doolhof en een waterplezierbad met glijbanen, mini-achtbanen en alles wat lol geeft en spettert. Er is een amfitheater waar door jong en oud veel theater, film en muziek wordt gemaakt. Ook het vertellen van verhalen scoort hoog.

TUIN EN VIJVER

Opvallend is de manier waarop de bomen gesnoeid zijn. Allemaal laag, in verband met de glazen overkapping. Hierdoor zijn er allerlei grillige vormen ontstaan die het binnenterrein een bijkans sprookjesachtige aanblik geven. Tussen de huizen zijn alle heggen en schuttingen verwijderd, waardoor het binnenterrein oogt als een zee van ruimte en plaats biedt aan talrijke grote en kleinere beeldhouwwerken, gemaakt door de bewoners zelf. De vijver wordt omringd door kleine muurtjes in allerlei vormen en grote bemoste keien. In de vijver zijn piepkleine eilandjes gemaakt waarop exotische planten groeien. Er zijn nog twee kleine waterpartijen toegevoegd met fantasievolle fonteintjes, die uiteraard op zonne-energie werken. De moestuin is een lust voor het oog en de fruitbomen zorgen ieder jaar weer voor oogverblindende bloesem en manden vol fruit.

GESCHONKEN PRIEEL

Natuurlijk kunt u na afloop van de rondwandeling genieten van thee, koffie en biologische versnaperingen in het prieel, dat aan het woonproject geschonken werd door de bewoners van het woonwagenkamp, waarmee we al jaren een aangename relatie onderhouden. Kortom, een klein paradijsje. Met slechts één probleem: er is niemand die wil verhuizen, zodat de gemiddelde leeftijd van de bewoners wel erg hoog begint te worden.

Frans de Vette - bewoner sinds 1993 - zorggroep - verhalenverteller

Colofon

REDACTIE

Han Ellenbroek, José van Gulp, Reitz Jonkman,
Rhonda Spates, Els Vegter

MEDEWERKERS

Sanne Beumer, Martin Buil, Marcel Doornweerd, Freek van Gessel,
Lani Kok, Sterre Hijlkema, Ankie Hoyer, Gradus en Sasja Lemmen,
Michel Post, Tjerk Reijenga, Mirjam Schnelle, Liesbeth Simpelaar,
Anne-Miek Poelmans en Emma Hoppenbrouwers

FOTOGRAFIE

Reitz Jonkman, Han Ellenbroek, Nel Hoogland, Els Vegter, Michel
Post, Liesbeth Simpelaar, Nel Hoogland, Jozé van der Last,
Marijke van Zoelen, Nicolle van der Wiel, Hélène Wolf, José van
Gulp, Ellie Hijlkema, Daan Westerink, Frans Merkx, Karin de
Jonge, Jan van Douwen, Weia Reinboud, Marcel Doornweerd

BEELDREDACTIE

Reitz Jonkman

EINDREDACTIE

Els Vegter

VORMGEVING

Marieke van der Heide

DRUK

Drukkerij Libertas, Bunnik

SPONSOREN

Woningcorporatie Portaal
Gemeente Utrecht
BEAR-iD Architecten

